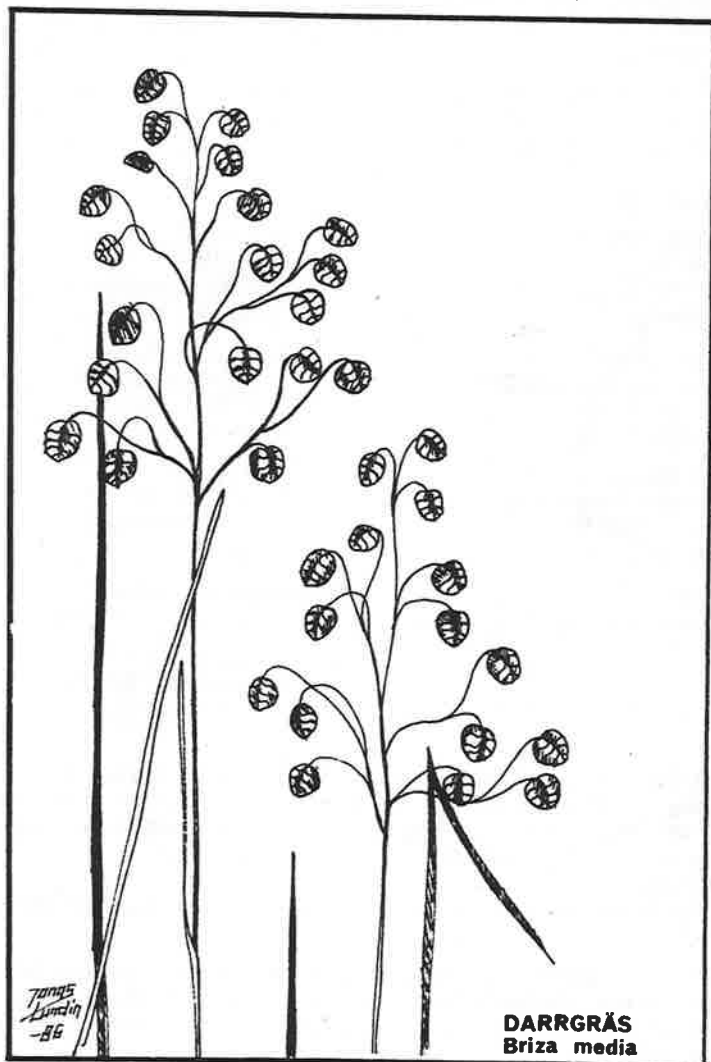

VÄXTER

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND

DARRGRÄS
Briza media

Nr 2
1986
Årg. 4

Växter i Hälsingland och Gästrikland ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). Tidsskriften utkommer med tre nummer årligen (vinter, vår och höst) och distribueras till medlemmar i GÄBS.

Man blir medlem i GÄBS genom att betala in årsavgiften på GÄBS postgirokonto 575811-5. Årsavgiften för 1986 är 50 kr (varav 5 kr är medlemsavgift i SBF) för de som tidigare inte är medlemmar i SBF respektive 45 kr för de som redan är medlemmar i SBF (till exempel genom prenumeration på Svensk Botanisk Tidskrift, SBT).

Prenumeration på SBT beställes genom Forskningsrådets Förlagstjänst, Box 6710, 113 85 Stockholm, postgiro 181900-2. SBT utkommer sex gånger årligen och omfattar ca 380 sidor. Prenumerationsavgiften för 1986 är 125 kr.

Önskemål och bidrag i alla tänkbara (och otänkbara) former för kommande nummer av Växter i Hälsingland och Gästrikland mottages tacksamt av redaktionen, som består av:

Rosa Wallgren, Källparksgatan 2, 754 32 Uppsala, 018/11 04 29
Bengt Stridh, Våktargatan 18A nb, 754 22 Uppsala, 018/13 38 89
Mats Carlsson, Erling Skjalgssonsgate 30, 0267 Oslo 2, Norge.

GÄBS styrelse 1986

Ordf	Anders Delin Lundnäs 820 10 Arbrå 0278/400 57	Övriga	Stefan Olander Box 225 820 03 Viksjöfors 0271/180 39
V Ordf	Peter Ståhl Fleminggatan 31E 802 21 Gävle 026/11 35 02		Barbro Risberg Hagmarksgatan 44 813 00 Hofors 0290/277 81
Sekr	Ulf Swahn S Kopparslagarg 13B 802 21 Gävle 026/10 35 86		Ake Ågren Ringvägen 9E 826 00 Söderhamn 0270/105 03
Kassör	Bengt Stridh adress enligt ovan	Suppl	Mats Carlsson adress enligt ovan Jan Hedman Sävsparvsvägen 5A 778 00 Norberg 0223/208 82

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapet syften är

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Peter Ståhl som handhavare av atlas-rutor. I Gästrikland pågår projektet "Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun" med Ulf Swahn och Peter Ståhl som ledare.

Hej igen!

†sala den 28 april 1986

Redaktionen började sitt arbete med snöbollskrig, men det som göms i snö kommer fram i tö, så ock även denna tidning. Nu är det 17° varmt och det riktigt spritter i redaktionens flror. Enligt en purfärsk rapport från Sanna i Järvsö blommor redan backskärvfrö och sanddraban har knoppar.

I detta nummer finner du program för sommarnötet i Gästrikland, som du givetvis redan nu bokar in i almanackan. Vidare finns en fyllig rapport från årsmötet, erbjudande om att köpa GÄBS vykort, program för de mycket populära inventarträffarna och du kan läsa om snesning, autogami, älvstrider, IBM-kompatibla datorer... med mera.

Du kan även se om din botanistvän är med i GÄBS, om inte så får du ta och värva honom/henne!

Go'natt från

Bengt, Rosa och Mats

PS. Du har väl inte glömt att betala medlemsavgiften??? DS.

Innehåll

- s 4 Sommarnötet 1986
- 9 Vykort
- 10 Årsmötet
- 19 Verksamhetsberättelse för 1985
- 21 Ekonomisk redovisning för 1985
- 22 Litteratur till försäljning
- 23 Ögontröst-nyckel för Hälsingland
- 24 Datorer, GÄBS behöver er!
- 25 Medlemsförteckning
- 28 Nytt antikvariat i Norrland
- 29 Kanadastarr - ny art för Hälsingland
- 34 När skörden mognat
- 40 Ont krut förgås inte så lätt
- 48 Edänge
- 49 Inventerarmöte på Bollnäs finnskog
- 50 Inventerarmöte i Ytterhogdal
- 51 Exkursioner
- 52 Kalendarium

S O M M A R M Ö T E T 1 9 8 6

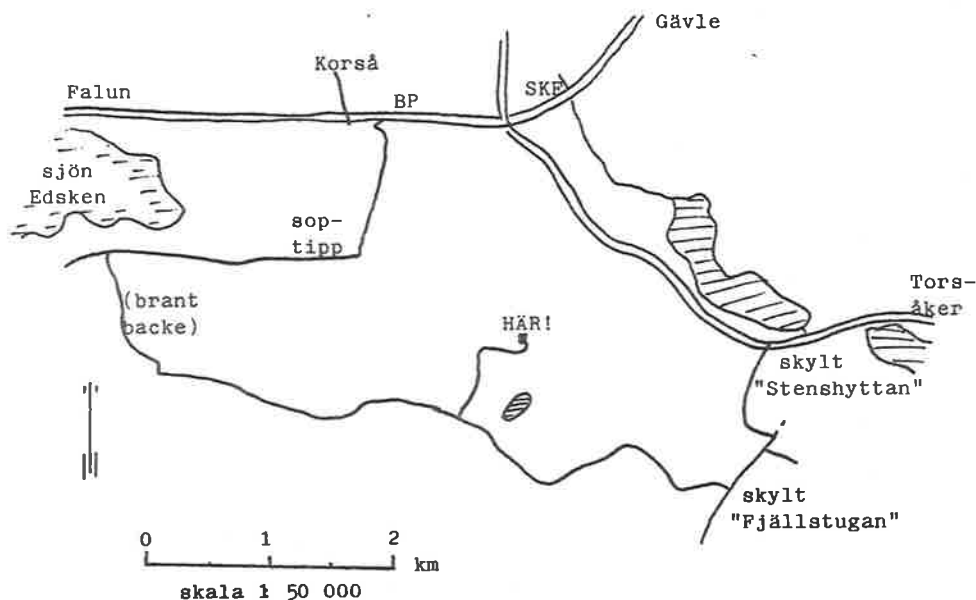
Alla GÄBS:are och övriga intresserade skall känna sig hjärtligt välkomna till årets sommarmöte, i Hofors den 21-25 juli. Mötet inleds med gemensam samling med kaffe måndagen den 21 juli kl. 10.

Föreläggning

Vi håller till i IK Sports klubbstuga, Fjällstugan, ca 5 km från Hofors. Fjällstugan kan nås från två håll, se karta. I stugan finns ett begränsat antal sängplatser och möjligheter till övernattnig på golvet. Det går också bra att tälta intill stugan. Det finns kök, där frukost och matsäck för dagen kan ordnas. Det finns också duschmöjligheter. Middagen äts gemensamt för dem som önskar, antingen i Hofors eller på Torsåkers Gästgivaregård. I Hofors finns även möjlighet till logi på hotell eller pensionat.

Exkursioner

Exkursioner sker i deltagarnas egna bilar. Räkna med samåkning i största möjliga utsträckning. Bilförare får ersättning från GÄBS.

Avgift

Deltagaravgiften är 30 kr per dag.

Ledare

Ledare under veckan blir Anders Delin, Roland Moberg, Gun Ingmansson, Stellan Hedgren, Barbro och Lennart Risberg.

Anmälningar

Anmälningar tas emot till den 1 juli av Barbro och Lennart Risberg, Hagmarksgatan 44, 813 00 Hofors. Tel 0290/27781

Där kan Du också få svar på ev. frågor om praktiska detaljer.

P R O G R A M

Floran i Gästriklands inre är föga undersökt. Därför räknar vi med att sommarmötet ska kunna öka kunskaperna om denna del av länet. Vi planerar att presentera och pröva andra inventeringsmetoder än de som traditionellt använts i vårt län. En dag får "Floravård i skogsbruket" som övergripande tema. Båda dessa ämnesområden kommer att tas upp i kvällsprogram. En annan kväll kommer att ägnas åt bestämningsövningar på gräs och halvgräs. Vid sidan av det som ev. insamlats under dagen kommer det att finnas herbariematerial. Det blir möjligt att själv välja svårighetsgrad.

Dagarna ägnas åt exkursioner. Det kan tänkas att det blir någon omkastning av tidsföljden eller någon annan förändring.

MÅNDAG

Vi börjar i byn Barkhyttan, som ligger i ett av kalkstråken genom kommunen. Kalkberget blir första målet, med bl a vårärt, nattviol, getrams, svartbräken och bergglim. Nedanför berget ligger Nötmossen med kärrspira och brunag samt i kanten ask och hassel.

Eftermiddagen ägnas åt Klocksberg, med vacker utsikt över hela Torsåkersbygden och ända ut

mot kusten. Här tittar vi på lavmattorna på de vidsträckta hållmarkerna, där Nadvorniks tagellav hör till de mest spännande. Vid bergets fot finns några gamla kalkbrott med mossor och lavar anpassade till det speciella underlaget.

Kvällen bjuder på en kortare presentation av Hoforstraktens flora. Dessutom blir det tillbakablickar i bildform på tidigare sommarmöten, där allehanda plantor kan väntas dyka upp.

TISDAG

Denna förmiddag bär det av till Kungsberget i Järbo socken, naturreservat och känd sydbergslokal. Här finns imponerande rasmarker med Aspleniumarter och hällebräken. Springkorn, tjärblomster, vårärt och vippärt bör vi kunna hitta under klättrandet i branten. På hemvägen stannar vi vid ett par småvatten, en tegelbruksdamm och en liten sjö. Vi avslutar exkursionen med att besöka slalombacken i Hofors för att bli titta på sötvedel och hässlebrodd.

Kvällsprogrammet består av en presentation av projektet Gotlands flora. Gun Ingmansson och Stellan Hedgren svarar för presentationen. Gotland kan förefalla udda för ett GÄBS-sommarmöte, nästan exotiskt, men meningen är att detta ska vara utgångspunkt för diskussioner om andra inventeringsmetoder än dem som hittills använts i vårt län. En variant anpassad för sommarmötets exkursionsområde redovisas också. Vi förväntar oss en livlig debatt och känner oss övertygade om att alla har synpunkter.

ONSDAG

Dagen ägnas åt att praktiskt tillämpa det om inventeringsmetodik som vi hörde under gårdagens föredrag. Vi håller till i trakten av Kratten söder om Hofors, där vi inventerar i grupper. Området bjuder på torrbacke, översilningsmark,

myr, strand och betesmark. I närheten finns ett jordbruk, där konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel aldrig använts. Det får också bli ett av målen. Rosendunört och harris tittar vi på gemensamt.

På tillbakavägen stannar vi vid hassellunden i Tjärnäs, ca 6 ha stor. Jämte hasseln finns där också ädla lövträd och buskar som alm, ask, skogstry och olvon. Den rika vårfloras tid är förbi, men trolldruva och underviol ska vi kunna hitta. Om vi hinner besöker vi sumpskogen kring Hoån på andra sidan vägen. Där växer humle, källarv, besksöta, knölsyska, sprängört och strandklo. Sumpskogen är ett viktigt naturvårdsobjekt, med ornitologiska och entomologiska kvaliteter.

Kvällen ägnas åt bestämningsövningar med herbariematerial av gräs och halvgräs som underlag.

TORSDAG

Temat för dagen blir floravård och allmän naturvård i skogsbruket. Första exkursionsmålet blir Solbergadalens domänreservat. Här växer rikligt med myskmåra och dvärghäxört. Har vi tur hittar vi skogsbräsman, som det fanns några ex. av sommaren 1985. Mattlummer och plattlummer som finns här är inte heller så vanliga i trakten. Även om området redan har ett visst skydd, så ger det oss konkreta utgångspunkter för resonerang om floravård i skogsbruket.

Därefter far vi till Åsbotten, kommunens andra lokal för myskmåra. Där är det kalhugget utan några påtagliga naturvårdshänsyn. Åsbotten har bl a vårärt, getrams, skogsvicker, trolldruva, stor blåklocka, backvial, norrlandsviol och lunglav. Vi stannar till vid Lissjön och tittar på slokstarr.

Om tiden räcker till far vi också till någon annan lokal, kanske Surtjärns domänreservat

med gammal tallskog. Det kan bli en uppgift för inventering.

Kvällsprogrammet ägnas åt naturvård i skogsbruket.

FREDAG

Dagen inleds med den mest kända växtlokalen i trakten, Körberget. Det är åter ett kalkpräglat område med purpurknipprot och flera andra orkidéarter. Toppjungfrulin, murruta, gaffelbräken, backglim, sandviol, vippärt, parksmultron hör till det vi kan finna. Stor låsbräken och fältgentiana är också rapporterade härifrån, men de har inte återfunnits under de senaste åren. Det kan bli en uppgift för exkursionsdeltagarna att försöka finna dem.

Roland får tillfälle att demonstrera den speciella kryptogamfloran på kalkklipporna.

Veckan avslutas vid Långnäs med en del videarter, bl a mandelpil och rödvide. Grått saltgräs och fjällgröe ska vi också kunna se. Strax intill finns på kulturmark toppklocka, ullig kardborre och sparris. Om tiden räcker till tittar vi på den enda kända lokalen i Gästrikland för svinrot, i Muntebo.

Välkomna!

Barbro och Lennart Risberg

VYKORT

Just nu pågår tryckningen av vykort i GÄBS regi. Serien kommer att innehålla fyra olika växtmotiv (skogsfru, stenbär, tranbär och vattenklöver) och kommer att finnas till försäljning från och med mitten av juli ungefär, det vill säga lagom till sommarmötet. Om du vill försäkra dig om att få ta del av den begränsade upplagan beställer du lämpligen redan nu vykortet genom att göra en inbetalning på GÄBS postgiro, 57 58 11 - 5. Priset är 18 kr per serie om 8 vykort (2 kort av de fyra olika motiven).

ÅRSMÖTET

Söndagen den 23 februari höll GÅBS sitt femte årsmöte. Detta år stod Söderhamn som värd och c.a. 50 personer hade slutit upp i Sparbankens samlingsal.

Under förhandlingarna omvaldes den sittande styrelsen. Denna utökades dessutom med två ledamöter. Styrelsen består av Anders Delin ordförande, Peter Ståhl vice ordförande, Ulf Swahn sekreterare, Bengt Stridh kassör, Åke Ågren ledamot, Stefan Olander ledamot (nyval 2 år), Barbro Risberg ledamot (nyval 1 år). Revisorerna med suppleanter omvaldes liksom valberedningen där dock Barbro Risberg, vilken ingår som ledamot i styrelsen, ersättes av Gunnar Nilsson Gävle vilken tillika är sammankallande ledamot av valberedningen.

Föreningens ekonomi är tillfredsställande. Årets vinst uppgår till c.a. 4000 kr och de totala tillgångarna till c.a. 31000 kr. Årsavgiften för 1987 beslutades höjas med 5 kr till 50 kr för medlem i SBF och till 55 kr för icke medlem. Anledningen till höjningen är de ökade distributionskostnaderna för föreningens tidskrift Växter i Hälsingland och Gästrikland, vilken 1985 utkommit med tre nummer.

Verksamhetsberättelsen vittnar om en aktiv förening med föreläsningar, kurser, agerande i naturvårdsfrågor, artiklar i dagspressen såväl som samarbete med andra floraprojekt på programmet. Efter de egentliga årsmötesförhandlingarna redogjorde ordföranden för innevarande års inventeringsresultat till den kommande Hälsingeflora. Antalet inkommande listor tycks stabiliseras runt 750 st per år. Detta trots att vissa inventerare ej varit lika aktiva eller fallit från och att nya ansikten kommit till. Projektledaren = ordföranden betraktade resultatet som nöjsamt då ett projekt av denna omfattning kan bli ohanterligt. Ordföranden berättade om C.J. Hartmans Åreresä av 1814. Informationen var hämtad från Carolina Redivivas handskriftsbibliotek. Av brevet innehåll framgår att Inre hamnen i Gävle betraktades som ett Skåne på dessa breddgrader. Denna frekventa båttrafiken till Gävle medförde ballastmaterial innehållande växtfrön från olika platser i världen. Denna adventivflora utgjorde ett eldorado för traktens botanister. Hälsingland däremot betraktades som triviellt och massakerat av dåtidens svedjebruk. Förmodligen syftade Hartman på Ödmården i

Skogs socken. Han förundrades dock över den mångfald varmed björk och smultron förekom på de svedjade områdena när dessa växter ingenstades syntes i de intilliggande milslånga furuskogarna. Efter denna historik återvände projektledaren till verkligheten d.v.s. 1985 års inventeringsresultat. Via over-head material kommenterades de mest anmärkningsvärda fynden innevarande år.

Arnold Larsson 189 listor.

Glyceria lithuanica

Glesgröe (fynd nr 2)

Trollius europaeus

Smörbollar

Gymnadenia conopsea

Brudsporre

Gentianella campestris

Fältgentiana

Cardamine flexuosa

Skogsbrämma

Epipogium aphyllum

Skogsfru

Bjuråker, bäck

Mörttjärn-Björnsjön

Bjuråker, N. Furuberg

Bjuråker, N. Furuberg

Bjuråker, N. Furuberg samt

Delsbo, Stömmesvallen

5 fynd, dels N. Furuberg, dels

Delsbo, Sellbergsvallen m.m.

Bjuråker, St. Hundsjön

Arne Sandström 52 listor

Microstylis monophyllus

Knottblomster (första fynd i modern tid)

Sanicula europaea

Sårläka

Galium triflorum

Myskmåra

Njutånger, Örngesnäset,

Sebbersviken

Hög, Klittåsberget

Njutånger, Mössön

Bengt Stridh 83 listor

Botrychium lanceolatum

Topplåsbräken

Lythrum portula

Rödlänke

Polygonum foliosum

Ävjepilört

Elatine orthosperma

Nordslamkrypa

Crassula aquatica

Fyrting

Delsbo, Gryttjesbergen

Ljusdal, Öst Horneån

Ljusdal, Vikarsjön och

Horneån (2 lokaler)

Ljusdal, Vikarsjön

Ljusdal, Vikarsjön

Anders Delin 139 listor

Pulmonaria officinalis

Lungört

Briza media

Darrgräs

Hypericum perforatum

Äkta Johannesört

Galium triflorum

Myskmåra

Viola selkirkii

Skuggviol

Aterfynd, Enånger, Grängsjö,

Norrberget

Undersvik, Kilsbäck

Arbrå, Norränge

Järvsö, Vålsjö

Järvsö, Vålsjö

Gunnar Andersson 7 listor

Rhynchospora fusca

Brunag

Norråla, myr Herrkil

Jan Hedman 15 listor

Equisetum variegatum

Smalfräken

Epilobium davuricum

Smålundört

Cypripedium calceolus

Guckusko

Carex appropinquata

Tagelstarr

Rhodiola rosea (Sedum r.)

Rosenrot (ny för Hälsingland)

Los, N. Långtjärnsmyren

Los, N. Långtjärnsmyren och

Los, Nätsjöbäcken

Los, N. Långtjärnsmyren

Los, N. Långtjärnsmyren

Los, Tensberget

Mats Axbrink 4 listor

Gentianella campestris

Fältgentiana

Corydalis intermedia

Nunneört

Hassela, Österå Hassela, Moren

Hassela, Högbrand

Gnarp, Röde-kyrkan

John Ohlanders 2 listor

Bidens radiata

Grönskära

Regnsjö, Glössbo

Mats Gustavsson
Botrychium boreale Rogsta, Hornslandets västsida
 Nordlåsbräken
Botrychium lanceolatum Rogsta, Hornslandets västsida
 Topplåsbräken
Botrychium matricariifolium Rogsta, Hornslandets västsida
 Rutlåsbräken (fynd nr två i modern tid)

Liselotte Wallen
Geranium bohemicum Arbrå, Degelberget
 Svedjenäva

Ove Akerström 62 listor
Trifolium aureum Harmånger, Stocka
 Gullklöver
Trifolium campestre Harmånger, Stocka
 Jordklöver
Malva moscat Jättendal, Frösten
 Myskmalva
Veronica persica Jättendal, Frösten
 Trädgårdsveronika

Mats Carlsson 20 listor
Cardamine flexuosa Järvsö,
 Skogsbräsma

Peter Ståhl 58 listor
Equisetum variegatum Skog, Sunnäs
 Smalfräken
Carex capillaris Skog, Sunnäs
 Hårstarr
Briza media Skog, Sunnäs
 Darrgräs
Odonites sp cf vulgaris Skog, Sunnäs
 Rödtoppa (ny för Hälsingland)
Myriophyllum exallescens Skog, Sunnäs
 Kotteslinga
Ranunculus lingua Skog, Granön Skog, Sjöbo-
 Sjöranunkel sundet Skog, Sunnäs

Stefan Olander 27 listor

Equisetum scirpoides

Västbo

Trådfräken (fynd nr två i modern tid)

Carex appropinquata

Kringeltjärn

Tagelstarr

Equisetum variegatum

Loftsjön

Smalfräken

Gymnadenia conopsea

Loftsjön

Brudsporre

Dactylorhiza traunsteinerii

Loftsjön och Telningen

Sumpnycklar

Rhynchospora fusca

Räkaklitt

Brunag

Epipogium aphyllum

Ovanåker, Hällberg,

Skogsfru

Gryten, Stugtjärn

Galium triflorum

6 nya lokaler

Myskmåra

Ake Agren 78 listor

Lathyrus sylvestris

Söderhamn, Hällåsen

Backvial

Cinna latifolia

Bergvik, Gålycksberget

Sötgräs (fynd nr 8)

Trifolium aureum

Söderåla, Kinstaby

Gullklöver

Festuca heterophylla

Söderåla, Östansjö

Skuggsvingel

Lasse Larsson

Adoxa moscatellina

Trönö, Daglysa

Desmeknopp

Per-Arne Svensson (Riksskogstax.)

Erica tetralix

Bollnäs, Hällfors

Klockljung (ny för Hälsingland)

Ängersjömötet

Polygonium verticillatum

5 lokaler

Kransrams

Omalotheca norvegica

4 lokaler

Norsknoppa

<i>Epilobium davuricum</i>	3 lokaler PST och MCA
Smaldunört	
<i>Cardamine flexuosa</i>	1 lokal PST
Skogsbrämsa	
<i>Viola biflora</i>	3 lokaler PST
Fjällviol	
<i>Angelica archangelica</i>	5 lokaler PST
Fjällkvanne	
<i>Bartsia alpina</i>	3 lokaler PST och DIN
Svarthö	
<i>Euphrasia frigida</i>	1 lokal DIN
Fjällögontröst	
<i>Carex ornithopoda</i>	2 lokaler PST och DIN
Fågelstarr	
<i>Carex capillaris</i>	1 lokal PST
Hårstarr	
<i>Carex tenuiflora</i>	2 lokaler ALA och AAG
Tågstarr (fynd nr 203 i modern tid)	
<i>Carex appropinquata</i>	1 lokal
Tagelstarr	
<i>Dactylorhiza traunsteinerii</i>	1 lokal AAG
Sumpnycklar	
<i>Schoenus ferrugineus</i>	1 lokal ALA
Axag	
<i>Astragalus glycyphyllos</i>	1 lokal
Sötvedel	
<i>Lepidotis inundata</i>	2 lokaler JHE
Strandlummer	
<i>Cinna latifolia</i>	1 lokal PST
Sötgräs (fynd nr 7)	
<i>Pinguicula villosa</i>	1 lokal PST
Dvärgtätört (fynd nr 4)	
<i>Salix myrtilloides</i>	1 lokal DIN
Odonvide	
<i>Galium trifolium</i>	1 lokal AAG
Myskmåra	
Stora bokstavskombinationer	
syftar på tidigare nämnda	
inventerade	

Lavarna som utgör ett tilltalande intresse för många föreningsmedlemmar stod i centrum för den resterande tiden av årsmötet. Redan under kaffepausen erbjöds mötesdeltagarna att avnjuta en lavutställning iordningställd av Anders Nordin och Åke Agren. Utställningen kompletterades med kollektioner från Ulf Swahns skägg- och tagellavssamlingar.

Årsmötets gästföreläsare var också hämtad från lavarnas värld, nämligen från Fytoteket vid Uppsala universitet. Närmare presentation onödig då alla förstår att det handlar om Roland Moberg föreningens ofta anlitade expert. Rolands föredrag hade titeln Den nöjsamma nytten och blev en mångsidig behandling av lavarna som fenomen. Förutom att mera lättsamt kåsera om lavarnas historia, biologi och nyttoaspekter undervisade han även om dessas anatomi, morfologi och ekologi. Vi fick veta att Thor Heyerdahl grundade sin teori om stenstatyernas ålder på Påskön i Stilla havet, 430 mil utanför Chiles kust, på lichenometrin. Dessa heliga statyer förmodades hållas rena från påväxt, vilket skulle innebära att kulturen upphörde då lavarna började tillväxa. Enligt Heyerdahl bör detta ha skett för 430 år sedan. Skorplavar tillväxer 0,5 - 2 mm/år med extremvärden på 0,01 och 4 mm/år. Busklavar tillväxer som bladlavar 2 - 4 mm/år. Här uppvisas större extremvärden än hos skorplavar. En tropisk *Ramalina* har ett max.värde på 36 mm/år och mätningar på *Parmelia centrifuga*, Vinterlav, visar max.värden på 26 mm/år. Årsfluktuationer och ståndortsvariationer gör skorplavarna mest lämpade för ändamålet eftersom variationerna är minst inom denna grupp. Tillväxtkurvan som bygger på den rätta linjens ekvation extrapoleras till år 0 = lavens födelse. Säkra värden erhålles för åldrar upp till 900 år men åldersbestämningar upp till 4000 år är möjliga. Lavarnas betydelse som pionjärorganismer belystes. Vittringsprocessen de förosakar är första stadiet i jordbildningen som skapar livsrum för nästa generation organismer, mossorna. Vi fick reda på att i vissa delar av inre Sovjetunionen sker ingen annan form av jordbildning än lavarnas nedbrytningsprocess. Växttäcken, vilka förhindrar jordflykt, initieras av lavarnas etablering. Detta har stor betydelse i tropikerna. Diabilden på *Lecidea uliginosa*, Torvskivlav, exemplifierade en lav som förhindrar regnvattnets eroderande verkan. Vissa lavar har betydelse som kvävefixerare då dessa förutom den symbiontiska grönalgen även innehåller blågrönalger i speciella samlingar kallade cephalodier. Dessa bildningar förekommer främst hos släktena *Peltigera* och *Nephroma* men finnes även i andra släkten. I ett välbalanserat växtsamhälle har denna egenskap en avgörande betydelse för successionen då kväve är en tillväxtbegränsande faktor. Alla nuvarande undersökningar visar att kvävefixerande lavar helt försvinner från skogsgödslade områden. Renarna som för sin existens är beroende av lavar tycks hellre svälta än uppsöka gödslade områden rika på lavar.

Roland började sitt föredrag med att efterlysa föreningens flickor. Vid en hastig blick runt om i salongen kunde 2 st av mötets 55 delegater observeras. Nu skulle det visa sig att efterlysningen hade en annan innebörd än att uppmärksamma

damernas frånvaro. Han upplyste om att doftämnen till parfymer löses in i lavextrakt för att förhindra snabb avdunstning. Främst användes *Evernia prunastri*, Slånlav, och *Pseudevernia furfuracea*, Gällav. Usninsyrans antiseptiska egenskaper har gett den användning inom medicinen. För släktet *Usnea* utfärdades också en varning då den ingående syran har en olägenhet att framkalla allergier. Den första kontakten är allvarligast, sedan är faran succesivt mindre. Uppmärksamheten om skägglavarnas allergiska effekter påkallades sedan kanadensiska skogsarbetare råkat ut för besvärande dermatiter.

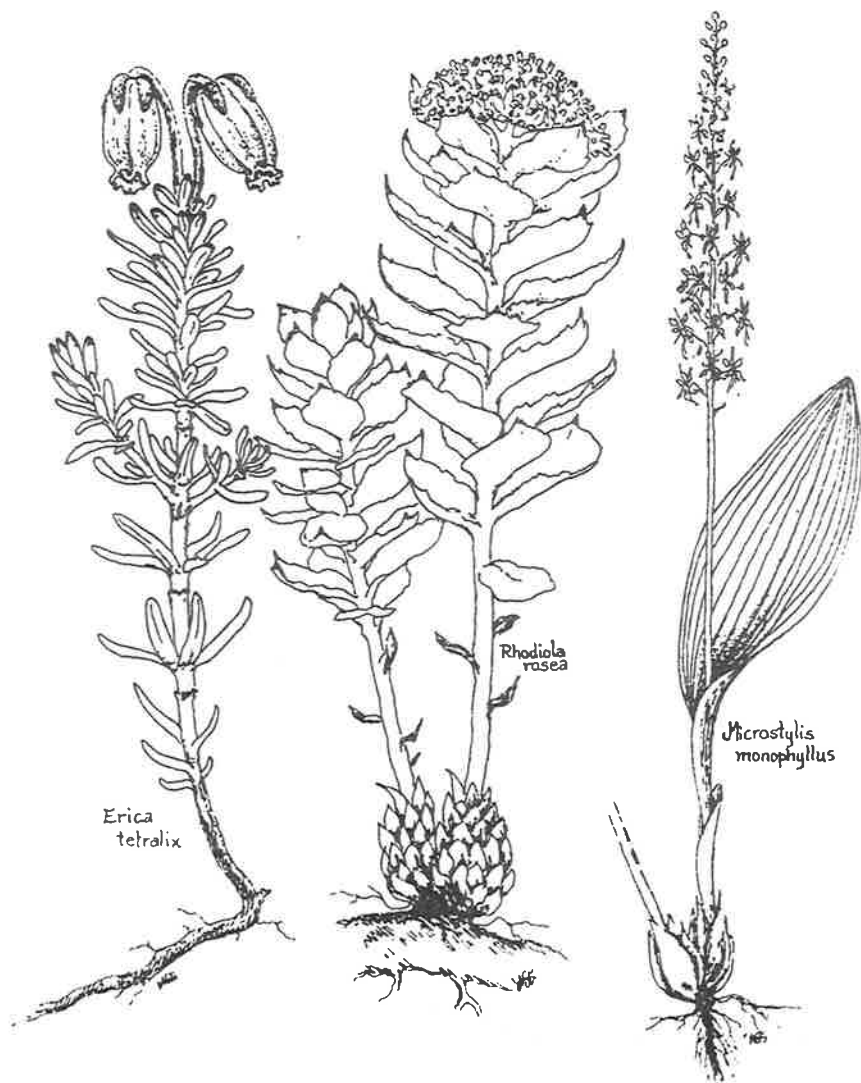
Åhörarna påmindes om Signaturlärans betydelse inom naturmedicinen där ledmotivet var Gud skapar växter med tecken. *Lobaria pulmonaria*, Lunglav, skulle således bota mot lungsjukdomar och *Peltigera aphota*, Torsklav, skulle bota mot torsk. Ordet torsk har inget samhälle med fisken torsk utan syftar på blåsor på tungan. Angående namnens betydelse testades delegaterna med namnet Letlav. För den äldre delen av publiken vållade detta inget problem. Leta är ett fornnordiskt ord för färga. Därmed var vi inne på lavarnas stora betydelse inom växtfärgningen, speciellt före de syntetiska färgernas tid. Diabilder på J. P. Westrings garnprover visade det fantastiska spektrum av färger lavar kan ge upphov till.

Lavarnas mångsidiga användning framgick för åhörarna genom ytterligare exempel. Egyptierna använde *Ramalina* arter som desinfektionsmedel vid balsamering i sådan mångfald att import måste till. Känt för många med erfarenhet från krigsåren var att *Cetraria islandica*, Islandslav, användes som ingrediens i mjölet. Nordamerikanska indianer använde tagellavar i födan vilka maldes ned i fiskrätter. En art av släktet *Umbilicaria* används av japanerna i sallad. Persier använder lavar sedan urminnes tid till brödbak och än i dag kan detta Shir sad (reservation för namn) erhållas på marknaden. Ryssarna utnyttjade lavarna för sockerframställning under krigsåren. Föredragshållarens åsikt att *Letharia vulpina*, Varglav, ökat under senare tid då dess krav på öppen mark gynnats av hyggestillgången ogillades av mötesdeltagarna, då dessa ansåg att frånvaron av torrakor var begränsande. Föredragshållaren försvarade dock lavens status som hänsynskrävande. Vi fick också veta att Varglaven är gulare i våra trakter än längre söderut. I vårt land finnes lika många lavararter som det finns kärleväxter, ungefär 2000. Vissa av dessa är starkt hotade av luftföroreningar och modernt skogsbruk. Av speciellt intresse för Hälsingland behandlades *Evernia divaricata*, Ringlav, klassad som sårbar och *Usnea longissima*, Långskägg, klassad som akut hotad enligt den kategoriindelning som tillämpas i Floravård i Skogsbruket. Dåda arterna förekommer, om man talar i relativa termer, rikligt i Hälsingland och dessa lokaler bör bevakas av GÄBS. Som positivt inslag betonade föredragshållaren Anders Nordins fynd av Oceaniska lavar i Gästrikland. (Se Växter i Hälsingland och Gästrikland, Arg. 4. Nr. 1.) Föredraget slutade som det bör, då man lyckats engagera en grupp botanister, med en animerad diskussion om hur man bäst tar tillvara hotade arters krav i en dynamisk miljö.

Peter Ståhl avslutade årsmötet med att visa diabilder med olika förslag till motiv inför föreningens förestående satsning på vykortsförsäljning. Dessa vykort utgörande fyra motiv är avsedda att distribueras genom föreningens medlemmar. Din hjälp kommer att behövas.

Ove Lennström

Illustr. Anna-Stina Edholm

Galium triflorum

GÄVLEBORGS BOTANISKA SÄLLSKAP (GÄBS)

Lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR 1985

Antal medlemmar uppgick den 31/12 1985 till 180 (129 den 31/12 1984).

Styrelsen har bestått av:	ordf	Anders Delin (vald 1985)
	v ordf	Peter Ståhl (vald 1984)
	sekr	Ulf Swahn (vald 1984)
	kassör	Bengt Stridh (vald 1985)
	ledamot	Ake Ågren (vald 1984)
	suppl	Jan Hedman (vald 1985)
	suppl	Mats Carlsson (vald 1985)

Revisorer har varit Jan Hassner och Göran Sjöberg med Henry Lindberg och Lars Sjölin som suppleanter.

Valberedningen har bestått av Gunner Bodlund, Barbro Risberg och Carl-Eric Carlsson.

Inventeringsverksamheten

Projekt Hälsinglands Flora har under året sysselsatt 18 inventerare. 27 färdiginventerade 5x5 km-rutor har inrapporterats. Se i övrigt Växter i Hälsingland och Gästrikland nr 1 1986 sid 46.

Projektet Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun har under året lämnat en slutrapport på 160 sidor. Bevakningen av arterna kommer dock att ske fortlöpande. Inventering av Mellanljusnans växter har skett under 1985. På uppdrag av naturvårdsverket har tre inventerare undersökt floran i det område som berörs av utbyggnaden av Edänge.

Årsmötet hölls i Gävle den 16/3. Ca 35 medlemmar infann sig för att höra Peter Ståhl och Ulf Swahn redogöra för inventeringsprojektet i Gävle.

Ekspursioner och träffar

- 15/6 Ekspursion till Hällmyra i Söderhamn, Ake Ågren
- 30/6 Ekspursion till Stenatjärnarna, Stefan Olander
- 6/7 Ekspursion till Sjöberget och Prostberget i Alfta, Anders Delin
- 13/7 - 15/7 Inventerarmöte i Ångersjö
- 23/11 Höstmöte hemma hos Anders Delin i Arbrå

Studiecirklar i samarbete med Studieförbundet: dels botanikkurs i Söderhamn med Ake Ågren som ledare, dels inventeringecirkel i Gävle med Peter Ståhl som ledare.

Sommorkursen hölls den 22/7-26/7 i Gävletrakten. Kurslokalen var förlagd till Utvalnäs och sammanlagt deltog drygt 30 medlemmar.

Föreläsningar och kurser för andra organisationer

- 23/2 Mellanljusnans flora - Bengt Stridh vid föreningen Rädda Ljusnans årsmöte
- 7/3 Voxnaninventeringen - Anders Delin vid SNF-möte i Söderhamn
- 24/4 Kärnväxter i Söderhamns kommun - Åke Ågren vid Norralla hembygdsför. årsmöte
- 6/5 Floravård i skogsbruket - Anders Delin o Stefan Olander vid SNF-möte i Bollnäs
- 9/5 Lavar som indikatorer på miljöpåverkan - Roland Moberg vid SNF-möte i Bollnäs
- 31/5 Kurs i botanik för Gävle-Dala fältbiologer - Anders Delin och Åke Ågren
- 9/6 Floravård i skogsbruket - Anders Delin för Mellanskog i Hertsjö
- 7/7 Fäbodvallens växter - Anders Delin vid Hälsingtuna hembygdsför. möte
- 9/7 Exkursion med Flästa bybor till Grossjöberget - Anders Delin
- 31/8 Skärmutställning vid Friluftsfolkets dag i Bollnäs - Anders Delin
- 1/9 Växtutställning på Studieförbundets dag i Mohed - Åke Ågren
- 26/9 Kärnväxter i Söderhamn - Åke Ågren för Studieförbundets årsmöte i Söderhamn
- 12/10 Kulturlandskapets flora - Anders Delin vid Gästrike-Hälsinge hembygdsförb. möte
- 13/10 Som ovan fast i Bollnäs
- 4/11 Växter i Söderhamn - Åke Ågren vid Kilafors fotoklubbens möte
- 14/11 Växter i Söderhamn - Åke Ågren vid Skärgårdsföreningens möte

Agerande i naturvårdsfrågor

- 3/1 Industridepartementet och moderaternas riksdagsgrupp uppvaktades angående utbyggnadsplanerna för Voxnan -(Anders Delin)
- 21/2 Skrivelse till industridepartementet och naturvårdsverket angående naturvärden vid Mellanljusnan (Bengt Stridh)
- 22/2 Floravård i skogsbruket - kurs för skogsarbetareförbundet i Ljusne (Åke Ågren)
- 27/2 Centerpartiets riksdagsgrupp uppvaktades angående Voxnan (Anders Delin)
- 20/3 Skrivelse till riksdagens bostadsutskott, industridepartementet, naturvårdsverket, länsstyrelsen och Ljusdals kommun angående de botaniska värdena i samband med vattenkraftsutbyggnader i länet (Bengt Stridh)
- 26/3 Riksdagens bostadsutskott uppvaktades angående Edängeutbyggnaden (Bengt Stridh)
- 4/4 Överföring av intressanta växtlokaler till Domänverket (Anders Delin)
- 23/4 som ovan
- 20/5 Rekognosering av lokaler för mosippa och knärot för gödslingsexperiment i regi av institutionen för skogsförbättring vid SLU
- 3/8 Deltagande i slåtter vid Gäddtjärnsåns ångreservat, Torp, Medelpad (A Delin)
- 10/8 Deltagande i miljökonferens i Lassekrog anordnad av Rädda Ljusnan (B Stridh)
- 30/8 Exkursion till Rigberg-i Hassela med skogsvårdskonsulenten (Anders Delin)
- 2/9 Redovisning av inventering av floran inom området för Järvsö zoo (A delin)
- 15/9 Exkursion till Djupsjöns urskogreservat i Hanebo (Anders Delin)
- 29/9 Exkursion till Grossjöberget i Arbrå (Anders Delin)
- 9/12 Yttrande till länsstyrelsen angående förslag till naturreservatet Holmarna i Järvsö (Bengt Strid, Tomas och Carl-Eric Carlsson)
- 12/12 Överföring av uppgifter om intressanta växtlokaler till Korsnäs-Marma AB i Bollnäs förvaltning (Anders Delin)

Samarbete med andra floraprojekt: Bengt Stridh har deltagit i en kurs i Östersund den 8/6-9/6 i samband med starten av ett florainventeringsprojekt i Jämtland.

Artiklar i dagspressen

Ett flertal artiklar har publicerats i Hälsingepressen, främst i frågorna kring Voxnans och Ljusnans utbyggande. Till de flitigaste skribenterna hör Bengt Stridh och Anders Delin.

Växter i Hälsingland och Gästrikland, föreningens tidskrift, har under 1985 utkommit med tre nummer. Intresset för tidskriften utanför vårt län ökar kraftigt. Flertalet kommunbibliotek i länet prenumererar på skriften. I redaktionskommittén har ingått Bengt Stridh, Rosa Wallgren och Mats Carlsson.

För styrelsen

Ulf Swahn

GÄVLEBORGS BOTANISKA SÄLLSKAP (GÄBS)

Lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen

Galium triflorum
Myskmaria

EKONOMISK REDOVISNING för 1985

Sällskapet hade 180 medlemmar den 31/12 1985.

INGÅENDE BALANS

Tillgångar

Postgiro	21475:07
Länsstyrelsens konto	5453:-
<u>Ingående tillgång</u>	<u>26928:07</u>

RESULTATRÄKNING

Inkomster

Bidrag	34196:50
Länsstyrelsen	17000:-
Domänverket	3000:-
Korsnäs-Marma	2000:-
Sora Kopparberg	2000:-
Hudiksvalls stad	2000:-
Bollnäs kommun	2000:-
Ljusdals kommun	2000:-
Ovanåkers kommun	2000:-
Nordanstigs kommun	1000:-
Landsting	1176:-
Övrigt	20:50
Sommarkurs	8360:-
Landstingsbidrag	5700:-
Deltagaravgifter	2660:-
Medlemsavgifter	6480:-
Inventering i Järvsö	4941:-
Försäljning av litteratur	3255:-
Ränta	2484:96
	<u>59717:46</u>

Utgifter

Inventering	15856:40
Sommarkurs	11727:-
Inköp av litteratur	8557:40
Kontorsmaterial	5919:95
4000 Brevpapper+kuvert	4234:70
Övrigt	1685:25
Tidning	3503:-
Porto	3311:10
Tryckning av "Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun"	2617:80
Dator	1643:-
Kurs för inventerare	1344:-
Drift	299:-
Styrelsemöten	1056:50
Litografi, gåva	757:-
Arsmöte	440:-
Övrigt	322:60
Köpiering	232:-
Telefon	42:10
Avgifter postgirot	38:50
Felräkning	10:-

55711:75

Arets överskott 4005:71

UTGÅENDE BALANS

Tillgångar

Bank	25480:78
Länsstyrelsens konto	5453:-
<u>Utgående tillgång</u>	<u>30933:78</u>

Uppsala den 17/1 1986

Bengt Stridh

Bengt Stridh, kassör i GÄBS

LITTERATUR TILL FÖRSÄLJNING

Då och då kommer förfrågningar till GÄBS om diverse botanisk litteratur och därför följer här nedan en lista över vad som kan köpas via GÄBS och var rapporter från GÄBS inventeringar finns att köpa.

- o Skärgårdsnatur i Gästrikland, 131 s. Utgiven av Naturvännernas Förening i Gävle 1973. Innehåller artiklarna Vegetation vid Gästrikkekusten, Förändringar i Iggöns flora under de senaste 75 åren, Landhöjningens inverkan på Orarna, Vegetation och flora på yttre delen av Eskön, Eggegrund i infrarött och Fågelfaunan i Gävle skärgård. 30 kr.
- o Förteckning över Gästriklands kärlväxter, Enar Lindberg, 123 s. Utgiven av Naturvännernas Förening i Gävle 1979. 30 kr.
- o Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun, 170s. GÄBS 1985. 143 arter beskrivs på vardera 1-2 A4-sidor vad det gäller växtmiljö, tidigare fynd, aktuella förekomster och hotläge. 30 kr.
- o Mossflora, fälthandbok över Sveriges vanligaste mossor, 152 s. Utgiven av fältbiologerna. 45 kr. Utmärkt för nybörjare.
- o Norrlands bladlevermossor, 98 s. Fältbiologerna. 45 kr.
- o Norrlands bålevermossor, 29 s. Fältbiologerna. 40 kr. Båda dessa böcker är oundgängliga för både nybörjare och mer avancerade mossbotanister.

Alla ovanstående skrifter beställes via Ulf Swahn, S Kopparslagarg 13B, 802 21 Gävle. Porto tillkommer om böckerna ska skickas per brev. Ulf säljer även en hel del antikvarisk botanisk litteratur (1800-1900-tal) och hjälper gärna till med att skaffa fram sådan litteratur. Den intresserade kontaktar därför Ulf.

- o Helsinglands Cotyledoneae, Robert Wilhelm Hartman 1854, 48s. Nytryck i faksimil 1973. 25 kr vid direktköp av Bengt Stridh, Uppsala. Den kan även beställas genom inbetalning av 30 kr på GÅBS postgiro 57 58 11-5.
- o Voxnan, naturinventering av sträckan Klucksjön-Vallhaga, 57s. GÅBS 1984. Försäljning och tryckning sker hos länsstyrelsen i Gävle. Den första upplagan är slut, men en ny bearbetad upplaga är under utgivning.
- o Vegetation inom markområde söder om Öjeberget i Järvsö avsett för en zoologisk trädgård, 5s. GÅBS 1985. Beställes av Anders Delin, Lundnäs 3279, 820 10 Arbrå.
- o Mellanljusnan, delinventering av naturvärden på sträckan Edeforsen-Malmyrströmmen, 78 s. GÅBS 1986. Försäljning och tryckning sker hos Statens Naturvårdsverk, Stockholm. När detta skrivs är rapporten ännu inte färdigtryckt.

Dessutom finns ett relativt stort antal dagstidningsartiklar, enligt förteckning i nr 3/85.

ÖGONTRÖST-NYCKEL FÖR HÄLSINGLAND

Släktet Ögontröst (Euphrasia) har under åren vållat många botanister bekymmer. Det har berott på brist på bra bestämningslitteratur och att hybrider inte är ovanliga. Det senare är det svårt att råda bot på, men vad det gäller bestämningsnycklar har en klar förbättring skett i och med det arbete som Thomas Karlsson, Lund, lagt ner på detta besvärliga släkte. Han har redan presenterat en nyckel i Krok-Almquists flora och till yttermera visso har han vänligen lovat att under våren och sommaren utarbeta en handledning speciellt anpassad för Hälsingland. Så huk' er nu alla hälsingebotanister, nu ska vi inte längre bara sätta ett kryss för släktet Euphrasia, nu ska vi fortsättningsvis även försöka göra artbestämningar. Handledningen kommer att presenteras i nästa nummer av GÅBS tidskrift och dessutom kommer den att sändas till alla inventerare i projektet Hälsinglands flora under första halvan av juni.

DATORER. GÄBS BEHOVER ER!!

Som bekant utnyttjar GÄBS krysslistor vid inventeringsarbetet, vilket dels väsentligt underlättar fältarbetet och dels gör det lättare att läsa in inventeringsuppgifterna till dator. Med datorns hjälp kan sedan statistik göras och kartor ritas. MEN vi har svårigheter att hinna läsa in krysslistornas uppgifter till dator i samma takt som krysslistorna produceras.

Inläsningsarbetet måste göras manuellt och är relativt tidskrävande. Varje krysslista tar ca 5-15 min att läsa in beroende på hur flink man är i fingrarna och hur många arter det är per lista. Antalet producerade listor per år är ca 700-900. Medräknat korrekturläsning med mera innebär detta ca 4 veckors heltidsarbete per år.

Detta är ingen orimlig uppgift om man är många som delar på arbetet, men hittills har endast ett fåtal personer arbetat med inläsningsarbetet, vilket gjort att vi halkat efter. En propp i arbetet har varit att inläsningen hittills endast gjorts via stordatorer i Uppsala, Stockholm eller Oslo. MEN som en solstråle i det något mörka läget har en ny möjlighet öppnats tack vare Gunnar Andersson, Söderhamn. Gunnar har tillgång till en IBM-kompatibel persondator (det vill säga en dator som "arbetar" enligt IBMs system) med diskettenhet. Uppgifterna läses in på diskett och kan sedan sändas per post till Uppsala där de kan överföras till en stordator.

Därför vädjar vi att alla som har tillgång till en IBM-kompatibel persondator (fråga närmaste datakunnig person om du är osäker) med diskettenhet kontaktar undertecknad. Gissningsvis har många av GÄBS-medlemmar tillgång till en dator på arbetet, som man kanske kan få utnyttja på kvällar eller helger, om man frågar snällt. Om du själv inte har lust att hjälpa till med inläsningsarbetet kanske någon inventerare på orten kan få utnyttja din dator.

Bengt Stridh, Våktargatan 18A nb, 754 22 Uppsala,
018/133889 (hem) eller 018/183086 (arb).

Gävleborgs Botaniska Sällskap

Adressändringar meddelas till Bengt Stridh, Våktargatan 18A nb, 754 22 Uppsala.

+ = betalar avgift till Svenska Botaniska Föreningen via GXBS, övriga betalar denna avgift via prenumeration på Svensk Botanisk Tidskrift. 197 medlemmar 1986-04-20

+Adolfsson, Anders	Idrottsvägen 26	820 26	Marraverken
Ahlner, Sten	Tiundagatan 56	752 30	Uppsala
Alm-Elmberg, Ingrid	S Köpparslagargatan 16B	802 21	Gävle
+Andersson, Folke	Bergsvägen 50	820 22	Sandarne
Andersson, Gunnar	Ångsvägen 4	826 00	Söderhamn
+Andersson, Lillemor	Brandänge	825 00	Iggesund
+Andersson, Tord	Klappsta	810 20	Österfärnebo
Andersson-Hedquist, Christina	Holmängesplanaden 4	826 00	Söderhamn
Asklund, Lars	Baldersgatan 14	713 00	Nora stad
+Astemo, Gunvor	Rimfrostgatan 27	802 30	Gävle
+Axbrink, Mats	Vallenvägen 9	820 77	Gnarps
Bakken, Gunnar	Barrvägen 1	803 57	Gävle
Berglund, Berit	Glaciärvägen 3	803 60	Gävle
Bergström, Magnus	Körsbärsväg 4C:250	114 23	Stockholm
Bignert, Anders	Bergtorpsvägen 60	183 63	Täby
+Birgersson, Ulf	Sernandersväg 01-432	752 61	Uppsala
+Bodare, Torbjörn	Strömsvägen 25	825 00	Iggesund
Bodlund, Gunnar	Kaptensgatan 9A	826 00	Söderhamn
+Boman, Östen	Briggvägen 9	826 00	Söderhamn
+Bonde, Lars	Brisgatan 44	802 30	Gävle
Bratt, Lennart	Ribblingsväg 8B, 2 tr	191 52	Sollentuna
+Brendt-Larsson, Agneta	Kolmövägen 29	824 00	Hudiksvall
+Brodin, Greta	Kolonivägen 22	824 00	Hudiksvall
+Brodin, Harald	Kolonivägen 22	824 00	Hudiksvall
+Broman, Nelly	Tegelvägen 46	803 70	Gävle
+Bryntse-Andreassen, Kerstin	Pl 640	810 32	Lingbo
Burchardt, Åke	Kvarnvägen 2B	812 00	Storvik
Börta, Inga	Va väg 248	803 54	Gävle
+Carlsson, Carl-Eric	Blockvägen 29	824 00	Hudiksvall
Carlsson, Mats	Erling Skjalgssons gt 30	0267	Oslo 2 Norge
+Carlsson, Tomas	Torkelsgatan 10C	753 29	Uppsala
Cedermark, Börje	Norrlandsvägen 73C	821 00	Bollnäs
+Dahlbeck, Anna	Andra Parkgatan 2A	824 00	Hudiksvall
Dahlberg, Nils	Regementsgatan 30	831 35	Östersund
Danielsson, Bengt	Kremlövägen 3	752 46	Uppsala
+Danielsson, Per-Erik	Sunnerstavägen 7	821 00	Bollnäs
Delin, Anders	Lundnäs 3279	820 10	Arbrö
Dynesius, Mats	Gluntens väg 6, 4 tr	902 39	Umeå
+Echard, Ingemar	Box 346	820 03	Viksjöfors
Edelsjö, Janne	Kallmora 3275	794 00	Orsa
+Edholm, Sigurd	Åkerslund 375 E	810 22	Årsunda
Edman, Malte	Långängesväg 2	820 10	Arbrö
+Ekman, Joakim	Kampementsgatan 8, 1tr	115 38	Stockholm
Eliasson, Torbjörn	Box 57	820 50	Los
+Englund, Roger	Flogstavägen 81B	752 63	Uppsala
+Englund, Åke	Ordensgatan 11A	820 10	Arbrö
+Engström, Peter	Nya Valsätravägen 6	752 46	Uppsala
+Enros, Roland	Ringvägen 17	820 70	Bergsjö
Ericson, Lars	Ekologisk botanik	901 87	Umeå
Eriksson, Erik	Berge 3493	826 04	Norråla
Eriksson, Gun-Britt	Tuvstarrvägen 32	803 62	Gävle
Eriksson, Gunnar	Kuppbolevägen 82A	802 38	Gävle
Eriksson, Per-Anders	Borovägen 2	911 35	Sandviken
+Eriksson, Pär	Furugatan 14	820 60	Delsbo
+Eriksson, Ulf	Trädgårdsgatan 17	821 00	Bollnäs
+Fagerström, Bo	Hedsta 2074	820 65	Forsa
Forsberg, Fredrik	Mattön 35	810 20	Österfärnebo
Forsberg, Ingeborg	Mattön 35	810 20	Österfärnebo
+Forsgren, Per	Hesselmans väg 45	752 63	Uppsala
+Frank, Signe	Flösta 3718	820 10	Arbrö
Fredin, Ulla	Ramsjö 1067	820 62	Bjuråker
+v Friesen-Grangliesser, Kajsa	Snöre 2975	827 00	Ljusdal
+Frisk, Erik	Liljekilsgatan 6	802 26	Gävle
+Färlin, Sven Erik	Hovra 348	820 42	Korsnäs

+Glens, Lennart	Tjörnvägen 1	824	00	Mudiksvall
+Grigheim, Stig Olof	Majorsgatan 120	802	28	Gävle
+Gröndahl, Lena	Granitvägen 108, 1tr	752	43	Uppsala
+Grönlund, Erik	Önnellsgatan 30, 2tr	392	30	Kalmar
+Gustafsson, Mats	Sernanders väg 2/232	752	61	Uppsala
+Göthner, Erik	Lugnvägen 6	816	00	Ockelbo
Haller, Lars Åke	Idungatan 4	802	28	Gävle
Hassner, Jan	Rådhusgatan 25	827	00	Ljusdal
+Hedblom, Arne	Älvägen 2	822	00	Alfta
Hedman, Jan	Sävsparvsvägen 5A	778	00	Norberg
+Hellberg, Mats	Södra Köpmangatan 25A	802	21	Gävle
Hellström, Birgitta	Ringvägen 35	810	41	Forsbacka
Henriksson, Bo	Gamla landsvägen 5	828	00	Edsbyn
+Hermansson, Elisabeth	Myra 3137	820	40	Järvsö
Hermansson, Jan-Olof	Sörvik 40401	771	04	Ludvika
Hillner, Harry	Box 2092	810	40	Hedesunda
Hodin, Lars	Prestvann stud.bolig D-124	9000		Tramsö, Norge
Holma, Barbro	Vallvägen 12C	824	00	Mudiksvall
Hultin, Hans	Sickervägen 7	803	86	Gävle
+Höhlhoff, Gösta	Vänortsvägen 37, 2tr	824	00	Mudiksvall
+Höllner, H	Grösbäcken	810	40	Hedesunda
Höglom, Stig	Persfallsvägen 8B	813	00	Hofors
+Höije, Bertil	N Harndösvägen 19	814	00	Skutskär
Höjer, Johan	Jaktstigen 3F	803	62	Gävle
+Jacobsson, Per-Gunnar	Ringvägen 41	820	60	Delsbo
+Johansson, Elis	Box 53	820	77	Gnarps
+Johansson, Hans	Slottervägen 48	824	00	Mudiksvall
+Johansson, Maj	Pl 682	820	46	Ramsjö
Jonsson, Hans	Hygöbacka 2	828	00	Edsbyn
+Jonsson, Lars Olov	Fältspatvägen 36B	803	61	Gävle
+Jonsson, Leif	Per-Ersgränd 4	820	10	Arbrå
Karlsson, Thomas	Kulramsvägen 3C	223	67	Lund
+Kempe, Nils-Gunnar	Parkvägen 44A	802	27	Gävle
+Kullenberg, Lilian	Box 94	822	00	Alfta
+Lantell, Gunborg	Tennigatan 8	811	52	Sandviken
Larsson, Arnold	Johannesberg 3465	820	60	Delsbo
Larsson, Bengt	Pl 1196 Tubbo	840	10	Ljungaverk
Larsson, Bengt G	Pl 4875 Lummelundsvägen	621	41	Visby
Larsson, Bengt MP	Johannesbäcksg 80B, 2tr	754	33	Uppsala
Larsson, Halvard	S Bäckvägen 1C, 2tr	821	00	Bollnäs
+Larsson, Inge	Tegnervägen 1	823	00	Kilafors
+Larsson, Lars	Skolhusgatan 25	826	00	Söderhamn
Lejdelin, Leif	Timmervägen 8	773	00	Fagersta
Lennström, Ove	Norra Slottsgatan 22B	803	53	Gävle
Lindberg, Henry	Jutbacksvägen 12	811	92	Sandviken
+Lindberg, Ingegerd	Stoffansgatan 38	802	34	Gävle
+Lindeberg, Gunnar	Stigsrundan 71	803	58	Gävle
+Linderheim, Alf	Box 8032	800	08	Gävle
+Lindfors, Alf	Lasarettsgatan 8	827	00	Ljusdal
Lindfors, Ally	Lasarettsgatan 8	827	00	Ljusdal
+Lindgren, Carl	Dellenstranden 10	820	64	Näsviken
+Lindqvist, Anders	Floravägen 4A	841	00	Ånge
+Lofterud, Curt	Valne 1120	830	44	Nälden
+Lundberg, Hans	Kyrkängsvägen 2	802	40	Gävle
Lundblad, Åke	Televägen 3	814	00	Skutskär
+Lundin, Jonas	Ekvägen 23	802	29	Gävle
+Lundin, Lars	Kösjö 5117	820	40	Järvsö
Lundinger, Bengt-Olof	Järgatan 7	802	27	Gävle
Lundqvist, Rolf	Kyrkvägen 12	790	26	Enviken
+Magnusson, Stig	Rävpasset 7C	802	63	Gävle
Moscher, Jan W	Röntgenavd., Lasarettet	891	02	Örnsköldsvik
Moberg, Roland	Öpirs väg 9	754	40	Uppsala
+Nilsson, Christer	Sandbackavägen 18D	802	32	Umeå
Nilsson, Gunnar	Vägskrivargatan 1A	803	53	Gävle
+Nilsson, Gustav	Lantmätaregatan 3A	824	00	Mudiksvall
Nordin, Anders	Norra Fiskarg 1B, nb	803	50	Gävle
Nordin, Ingvar	Eldaregatan 18B	413	15	Göteborg
Nordin, Lars	Skogsvägen 58	773	00	Fagersta
+Nordkvist, Erik	Öjuråkersvägen 25	827	00	Ljusdal
+Norell, Bo	Tredje Tvärgatan 24A	802	34	Gävle
+Norell, Stig	Pell-Persvägen 9	820	40	Järvsö
Norin, Elisabeth	Öjörkhamnegatan 8D	821	00	Bollnäs
+Norlén, Ingrid	Fleminggatan 29, 3 tr	802	21	Gävle
+Norman, Lars	Folkhögskolan	370	10	Bräcke-Hoby
Nyström, Sören	Tansågatan 10	781	52	Borlänge

+Odmärk, Göran	Åkervägen 37	826 06 Söderala
+Ohlanders, John	Knyssla 380	820 12 Rengsjö
Olander, Stefan	Box 225	820 03 Viksjöfors
Oldhammar, Bengt	Odonstigen 22A	792 00 Mora
+Olmårs, Christina	Hofra 271	820 42 Korsäskrogen
+Olsson, Per-Olof	Durovägen 42	803 70 Gävle
+Olsson, Ulf	Västergrönningen 20	803 86 Gävle
Persson, Berthil	Vesslavägen 14	820 62 Bjuråker
+Persson, Röö-Johan	Bäcken 5140	820 40 Järvsö
+Pettersson, Birgitta	Baggarvägen 32A	826 00 Söderhamn
+Pettersson, Gunborg	Norra Ringvägen 3	903 57 Gävle
+Rideland, Finn	Bruksvägen 17	823 00 Kilafors
Risberg, Barbro	Hagmarksgatan 44	813 00 Hofors
+Risberg, Lennart	Hagmarksgatan 44	813 00 Hofors
+Rosendahl, Siv	Kyrksjövägen 2	827 00 Ljusdal
+Rune, Sven	Stubbrättsvägen 7	802 29 Gävle
+Ruuth, Birgitta	Berggatan 9	825 00 Iggesund
Sahlin, Enar	Box 3	430 63 Hindås
Samuelsson, Irene	Byn 530	820 19 Landafors
Sandberg, Margit	Tallvägen 26C	826 00 Söderhamn
+Sandblom, Hans	Rabovägen 15	816 00 Ockelbo
Sander, Sven	Östanbäcksvägen 58	818 00 Valbo
Sandström, Arne	Drakövägen 14	824 00 Hudiksvall
Sjöberg, Göran	Box 180	801 03 Gävle
+Sjödin, Einar	Bergsgatan 10	827 00 Ljusdal
Sjölin, Lars	Vallarestigen 30	803 58 Gävle
Stefansson, Eric	Bryggaregatan 14	826 00 Söderhamn
Stridh, Bengt	Väktargatan 18A, nb	754 22 Uppsala
Ståhl, Peter	Fleminggatan 31E	802 21 Gävle
+Sundberg, Lasse	Gränsgatan 1	827 00 Ljusdal
+Sundberg, Sören	Kägelvägen 22	810 10 Torsåker
Sundström, Erik	Havregård 1	811 60 Sandviken
Svartholm, So	Önevägen 15	832 00 Frösön
Swahn, Ulf	S Köpparslagargatan 13B	802 21 Gävle
+Swales, Tord	Box 31	820 26 Marmoverken
+Söderberg, Arne	Svabensverk 80	790 26 Enviken
Söderlund, Tor	Heidenstamsgatan 47	754 27 Uppsala
Tiljander, Åsa	Lindsberg 4795	791 91 Falun
Tvetenberg, Åke	Fleminggatan 27A	802 21 Gävle
+Törnqvist, Göran	Bredåker 4889	820 70 Bergsjö
+Ugander, Peter	Gammelgården Heden	827 00 Ljusdal
+Uhlén, Gunnar	Skeppdalsvägen 67	824 00 Hudiksvall
Vilberg, Inga	Hambogatan 13A	823 00 Kilafors
Wallgren, Rosa	Källparksgatan 2, 3tr	754 32 Uppsala
Wallin, Kjell	Kubbovägen 4	802 48 Gävle
Wannberg, Björn	Örnvråksvägen 7	752 52 Uppsala
+Wedin, Mats	Studentvägen 2807	752 34 Uppsala
Westerberg, Sture	Hagell 317	951 48 Luleå
Westermark, Torbjörn	Ladugårdsvägen 5	183 38 Täby
+Wiklund, Mats	Box 3013	812 00 Storvik
Willander, Bengt	Smulttronbacken 21	811 37 Sandviken
Willner, Åke	Box 36	810 71 Älvkarleby
Wästljung, Urban	Månskensvägen 44	743 00 Storvreta
Ågren, Åke	Ringvägen 9E	826 00 Söderhamn
+Åkerström, Ove	Åkervägen 6	820 75 Hamnånger
Åkerblom, Gunnar	Töjnavägen 25C	191 44 Sollentuna
+Åström, Ing-Marie	P1 2515	830 40 Krakom
Östlund, Edith	Sund 752	820 46 Ramsjö
BIBLIOTEK		
Edsbyns bibliotek	Celsiusgatan 2	828 00 Edsbyn
Höllnäs kommunbibliotek	Västergatan 12	821 00 Höllnäs
Hudiksvalls bibliotek	Storgatan 47	824 00 Hudiksvall
Ljusdals bibliotek	Södra Järnvägsgratan 3	827 00 Ljusdal
Norrfästas kommunbibliotek	Box 56	820 70 Rengsjö
Sandvikens folkbibliotek	Box 503	811 25 Sandviken
Stads- och länsbiblioteket i Gävle	Södra Sträng 6	802 22 Gävle
SÖDERHAMNS STADSBIBLIOTEK	KÖPMANGATAN 6	826 00 SÖDERHAMN
Länsstyrelsen i Gävleborgs län		801 09 Gävle

NYTT ANTIKVARIAT I NORRLAND

Antalet katalogutgivande Antikvariat i Norrland kan nog räknas på ena handens fingrar.

Nu har vi i alla fall satsat på ett sådant hemma i vårt hus i Harmånger, vi ser oss dock om efter en mera centralt belägen lokal i Harmånger eller Hudiksvall.

Vårt intresseområde är i första hand Norrländsk topografi, Norrländska författare, teologi, botanik, vykort mm.

Äldre botanisk litteratur stupar man dock sannerligen inte över.

Några exempel på litteratur i lager:

Djur och natur:

Blomberg:	Såna djur finns, 1970, inb. skyddsomslag	ill.	25:-
Brorsson:	Den stora akvarieboken, 1942, hft, ouppskuren	ill.	30:-
Bolin:	Biologin och samhället, 1933, hft	ill.	20:-
Fiske:	Fiskefrämjandets årsbok 1963 och 1967, per st	ill.	20:-
Floderus:	En bok om kräftor, 1941, hft.	ill.	
Hultén:	Vår Svenska flora i färg I och 2, nyutg 1985, inb.omsl	280:-	
Krok & Almquist:	Svensk Flora I och II, 1908, 1921 inb. gott skick per st	25:-	
Lieberkind:	Djurens värld I-XIV i 7 st halvfr bd, ngt blekta ryggar	350:-	
Jakten i Sverige:	Samlingsverk, 1952, halvfrbd, 780s, rikt	ill.	175:-
Ivarsson:	Lövvegetationen i Mollösunds socken, 1962, hft.	ill.	45:-
Lantmannens bok:	4 st halvfrbd i gott skick,	ill.	250:-
Lind m.fl.:	Skolträdgården, inb. ill. blyertsant. gott skick		25:-
Tysk. Gösta:	Vildmark i norr, fr Alaska o Canada inb.omsl.	ill.färg	35:-
Lundgren:	Lappmark; inb. 1978, rikt	ill.	35:-
Roseen/Brusewitz:	Året vid Kvarnforsen, inb. skyddsomslag		50:-
Wahlgrén/Schotte:	Sveriges skogar, 2 delar, halvfrbd ngt blekta,	2400s.	150:-
Växternas liv:	1953, 11 st halvfrbd		450:-

Skönlitteratur:

Böcker av Harry Blomberg, Irja Brovallius, Dagmar Edqvist, Peter Freuchen, Olof Högberg, Sara Lidman, Aksel Lindström, Alice Lyttkens, Olle Hedberg, Bernhard Nord, Ludvig Nordström, Elf Norrbo, Sven Edvin Salje, Sigfrid Siwertz, Berit Spong, Albert Viksten. Illustrerade Ryska berättare i dekorerade bd mm.

Några övriga titlar:

Broman:	Glysisvallur, komplett 37 st häften		1.750:-
Bergsjö-En Hembygdskbok:	1974, 381 s, inb. skyddsomslag,	ill.	185:-
Iggesunds Bruks historia	1685-1985 del I o II, rikt ill inb. omslag		225:-
Stfs årsskrifter:	häft och inb, per st	10:- resp	20:-
Schück/Warburg:	Illustrerad Svensk Litteraturhistoria, 8 st halvfrbd		800:-

I övrigt finns ganska mycket Norrländsk topografi, Svenska Folkmåls skrifter, konst, vykort mm. Vi har även växtpressar till salu, pris per styck

Välkommen in, för det mesta är någon hemma. Katalog sändes på begäran

Vänliga Hälsningar *Ove & Gun Åkervägen*

Antikvariat Nord

Åkervägen 6, 820 75 HARMÅNGER

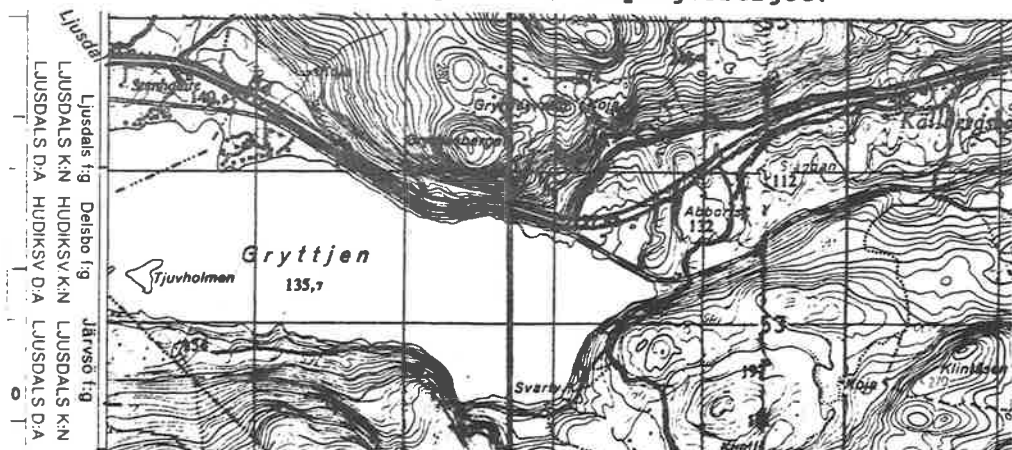
Tel 0652/30174

KANADASTARR - NY ART FÖR HÄLSINGLAND

Det är inte var dag man gör ett fynd som är nytt för Hälsingland (om man inte bor i Söderhamn förstås) och därför tänkte jag berätta något om omständigheterna runt fyndet av kanadastarr (*Carex tribuloides*).

Gryttjesberget

Det hela började egentligen i samband med en exkursion i början av juli till sydvästberget Gryttjesberget (RUBIN: 16GOF), Delsbo (nära Ljusdalsgränsen), som ligger mitt i mellan Ljusdal och Delsbo (se nr 3/84). En av deltagarna var Maj Johansson, Bäckan, som efter exkursionen pratade med Sigge Hagman, Gryttjesbo, som kunde erinra sig att det växte någon "underlig" buske i Gryttjesberget. Man hade även tagit buskar från berget och planterat i det närbelägna Gryttjesbo. Eftersom jag själv varit en hel del i Gryttjesberget och blivit fascinerad av dess flora, som trots många tidigare besök fortfarande kan bjuda på överraskningar, så blev jag mycket nyfiken på vad det kunde vara för buske. Ett exempel på vad som kan dyka upp har getts av Sven Härdelin, vars pappa på 1940-talet hittade rosenhallon, en prydnadsbuske som då hade den närmaste förekomsten vid Bergianska Trädgården i Stockholm och som säkerligen spritts med fåglar till Gryttjesberget.

Sigge Hagman hade inte möjlighet att följa med till Gryttjesberget för att visa busken, så istället följde sonen Kalle med Maj, Åke Johansson och mig (den 29 juli 1984). Vi började med att studera en planterad buskarna i Gryttjesbo som uppgavs vara tagen i Gryttjesberget och den visade sig vara getapel (=vägtorn), som egentligen inte "borde" finnas så här långt norrut. Därefter åkte vi till Gryttjesberget och där gick vi till en början längs en ej farbar grusväg, som leder till en liten stuga vid Gryttjesvallstjärnen. Efter några hundra meter vek vi av åt väster, ner i en liten sänka som gick uppöver berget. Jag hade tidigare varit i den nedre delen av dalsänkan och funnit bland annat myskmåra och ett bestånd av ovanligt höga och grovstammiga olvonbuskar, men den övre delen av sänkan var en nyhet. Kalle hade inget exakt minne av var buskarna växte så vi fick hålla uppmärksamheten uppe när vi vandrade uppför sänkan.

Terrängen är mycket rik- och storblockig i sänkan (block på flera meter förekommer). Den ljusa, relativt torra lövträdsdominerade nedre delen av sänkan övergår längre upp i en skuggig, fuktigare granskogsdominerad vegetationstyp. Lägg därtill de stora blocken och man får en annorlunda terräng som gör att förväntningarna stiger.

Skogsfru

Rätt vad det är så säger Åke "Vad är det här för något då?". Maj som är först på plats säger att det är skogsfru och mycket riktigt stod där två exemplar av denna mystiska orkidé, som man inte ser blommande varje år på växtplatser där den är fåtalig. Fältskiktet var glest och skogen tät, som det vanligen brukar se ut på skogsfruns växtplatser. Inom en yta av femton kvadratmeter växte ekbräken, hultbräken, gran, tall, asp, gråal, -björk, trolldruva, rönn, harsyra, skogsnäva, tibast, skogsyiol, strätta, lingon, skogsstjärna, gullris, liljekonvalj, ekorrbär och ormbär där de *-markerade arterna i dessa trakter indikerar en rikare vegetation.

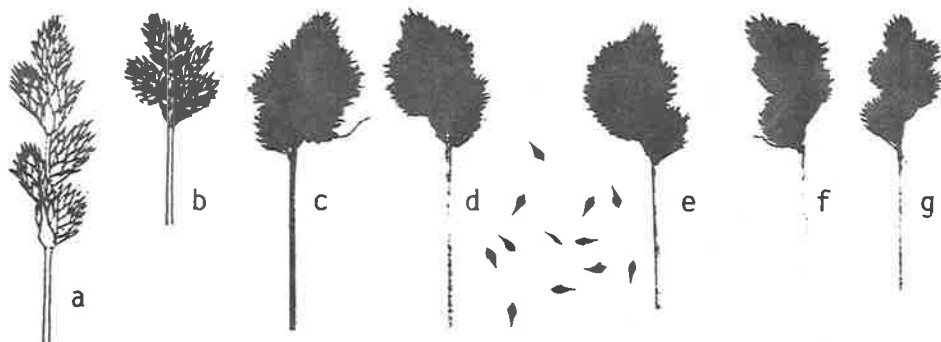
Någon getapel hittade vi inte, men vi var trots allt mycket nöjda över att få se skogsfru. Det är en art som är sällsynt och mycket svårinventerad på grund av det alls inte är säkert att den blommar varje år. Säkerligen har den minskat på grund av det "rationella" skogsbrukets framfart och finns nu kvar endast i relativt orörda skogspartier.

Carex

Vi sätter oss i bilen och börjar vår hemfärd. Vid utfarten på landsvägen till Ljusdal säger jag åt Kalle att stanna till eftersom jag fått syn på knapptåg i diket. Innan vi började vår utflykt hade nämligen Maj visat mig veketåg som hon hittat i ett dike i Bäckan, det första(?) fyndet i Ljusdals kommun. Knapptåg tillhör heller inte vanligheterna, men den dyker trots allt upp här och där, vanligen i diken vid vägar.

När vi står där och begrundar knapptågen så kommer Kalle med ett strå i handen och undrar om det också är knapptåg. Nej, tyckte jag, det ser ut som harstarr (*Carex leporina*). Men det verkade inte stämma riktigt med harstarr så jag bad honom att visa vart han fann den. I samma stund sticker Maj ett annat starrstrå i handen på mig och då framgår det omedelbart att Majs strå är harstarr och att Kalles inte kan vara harstarr. Detta blev ändå tydligare när Kalle visade tuvan där han fann starren. I botten på det grunda diket var det litet vatten och där växte rikligt med harstarr. Men en liten bit från botten av diket och ej i vatten står även en kraftig starrtuva med 1,5-2 gånger så höga strån (ca 5-7 dm) och en helt annan form och färg på axsamlingen. Axen var nästan runda, satt tätare än på harstarr och de var ljusbruna till färgen, till skillnad från harstarrens avlånga, glesare och gråbruna ax. Aksamlingen var något kortare än på harstarr.

Nu fick vi verkligen huvudbry, detta var uppenbarligen en ny art för oss. Efter att ha studerat Lid kom vi fram till att lämmelstarr (*Carex macloviana*) låg närmast till hands. Men det var med stor tvekan eftersom axen inte alls var så mörka som floran beskriver och att lämmelstarr inte tidigare är funnen i Hälsingland. Vi samlade några strån av starren för att senare kunna få hjälp med artbestämningen. Inom en yta på 5 kvadratmeter påträffades följearterna åkerfräken, sjöfräken, skott av gran, tall och björk, sandtrav**, gullris, myrtåg**, vägtåg, trådtåg, rödven, gråstarr, stjärnstarr och harstarr.

Harstarr (a), lämmelstarr (b) och kanadastarr med lösa fruktgömmen (c-g). a och b ur Norsk og Svensk flora av Lid. Skala 1:1.

Aterkommen till Uppsala tog jag kontakt med Örjan Nilsson, förstandare för botaniska trädgården i Uppsala och tillika duktig på släktet starr (*Carex*). Han kunde genast säga att det inte var lämmelstarr utan att det var en nordamerikansk starrart, som inkommit till Sverige under sen tid. Han hade tidigare även hjälpt Jan Mascher i Ångermanland med artbestämning av liknande starrer. Men inte ens Örjan kunde säkert säga vilken art det var, på grund av de pressade exemplar jag samlat inte var riktigt mogna. Han trodde dock att det kunde vara kanadastarr (*Carex tribuloides*) eller *Carex straminea*.

Kanadastarr

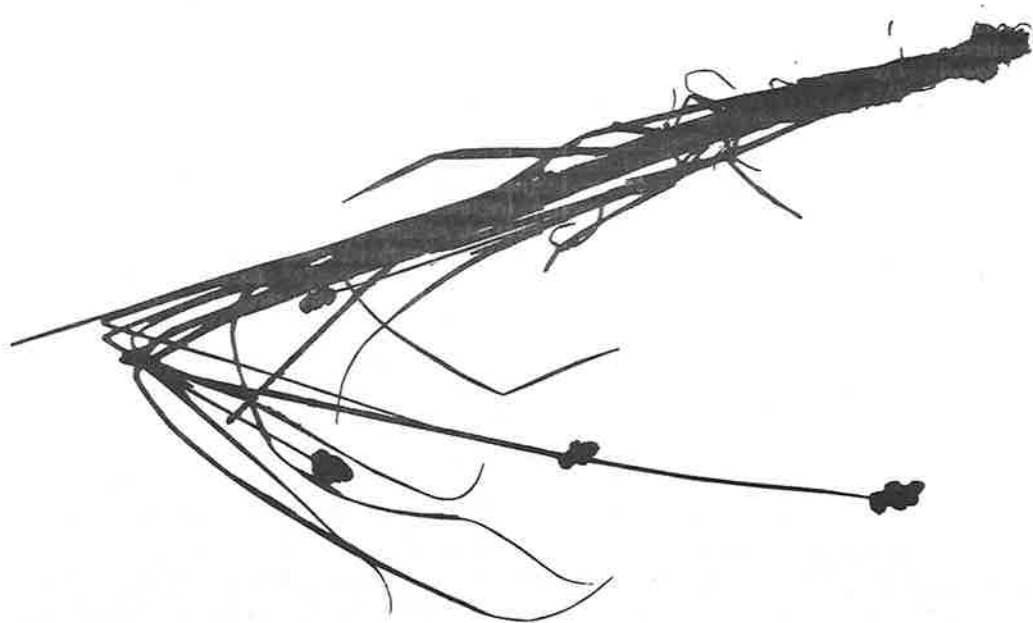
Sommaren 1985 samlade jag ytterligare några strån från den kraftiga tuvan, som hade ca 70-75 strån. Med hjälp av dessa kunde Örjan fastställa att det var kanadastarr. Enligt Jan Mascher är det första fyndet i Sverige av denna art gjort i Medelpad och därefter har den även påträffats i Ångermanland på några ställen samt i Umeå-trakten. I Medelpad och Ångermanland förekommer även *Beckmannia syzigachne* och *Glyceria grandis* tillsammans med *Carex tribuloides*.

De ovan nämnda "följearterna" saknades i diket vid Gryttjesberget. 1985 gick jag ca 2 km längs vägen, i diken på båda sidorna, och kunde liksom 1984 (då jag gick knappt 1 km på ena sidan) konstatera att gräset lentätel och havsstrandsgräset strandråg var de roligaste bland övriga fynd i diket. Lentätel har exempelvis ingen känd förekomst inom den närbelägna Ljusdals kommun. Strandråg har

påträffats på tre andra ställen i vägkanter i dessa trakter (Skästra i Järvsö samt Hedsta och Nore i Ljusdal). Alla dessa arter har säkerligen inkommit med gräsfrö när man hållit på med vägarbeten. Det aktuella avsnittet av vägen byggdes om för ca 15 år sedan. Andra roliga fynd var "järnvägsväxten" bankrassing (1984) som växte i sand i nederkanten av den gamla Ljusdal-Delsbo-vägen, samt äka johannesört och skavfräken som växte vid järnvägen (nedlagd numera) några tiotal meter nedanför vägen. Äka johannesört har endast en närbelägen förekomst, strax öster om järnvägsbron över Edängeforsen. Sammanlagt påträffades 77 arter.

Detta var en sedelärande(?) historia om hur det kan gå till att hitta en ny art för Hälsingland. Tur tycker ni? Tjaa... kanske det, det får vi väl se när vi gått igenom alla Hälsinglands vägdiken!

Bengt Stridh

Kanadastarr (0,35x)

När jag för ett år sedan för denna tidskrift berättade floraminnen från min hembygd i Rogsta, så höll jag mig i stort sett till sommarens upplevelser. Denna gång tänkte jag därför skildra upplevelser från i huvudsak den mognadens tid, vi kallar höst.

Mina tidiga år på det lilla hemmanet i Rogsta, inneslutet i lavklädd granskog, innebar mycken ensamhet. Vi var dock en ganska stor familj på fem syskon samt far och mor och under några år också farfar. Men om man ser till kontakter med utomstående, så var vi isolerade.

Far var under vintrarna, som vi brukade säga "uppe i landet" och körde timmer. Det var alltså i de stora skogarna i västra Hälsingland och namn som Skrälldalen, Ängratörn och Ytterhogdal är ortnamn, som fastnat i minnet. Det var vemodigt den dag strax efter trettondagen, när far hade spämt Svarta, vår trogna nordsvenska häst, framför de ihopdragna timmerkalkarna lastade med höknippa, havresäck, vattenhink, skogskista med allehanda saker i, pölsbytta, spett, yxa, såg, timmersax, m.m. Därefter var vi stort sett ensamma mor och fem barn till i slutet på april månad, då far återkom till vår stora glädje.

Men vi var som sagt i familjen mycket ensamma och präglades väl av detta. Jag minns att när jag började skolan och första dagen kommit dit åkande baklänges på frampakethållaren på mors cykel, att jag var så blyg och tafatt för främmande människor att jag vägrade, trots ivriga uppmaningar, tala om vad jag hette. Mor fick göra detta så småningom, men hon skämdes nog lite grand över sin stumma unge.

Den ensamma gården brann ner sent en oktoberkväll 1933, och själv hamnade jag nästan naken och barfota bland körsbärsträden i vår lilla trädgård. Föräldrarna byggde sedan en ny gård på en liten åker, som kallades Fläckåker någon kilometer längre söderut. Det blev närmare byn och en betydligt ljusare och trevligare gårdsplats, även om den föregående hade sin tjusning, där den låg som en liten ö i skogshavet.

Det var alltså i Fläckåker som mitt hem fanns under mina återstående barn- och ungdomsår fram till rekryten 1945.

Men det var ju om hösten jag skulle berätta och inte om sådant här, men minnena tränger sig på och det kan väl även ha sitt värde att veta något om vad författaren till denna artikel är för en säregen figur.

Hösten var en rik, lugn och harmonisk tid och nu skall jag äntligen berätta något om den.

Att binda ihop säden till en kärve av den lilla hög som bildades varje gång far lyfte på högra benet och grinden föll ner på den gamla skördemaskinen av märket Palmerantz, var trots allt ett härligt arbete för mig, mor och mina syskon. På kvällssidan bar vi ihop den bundna säden i högar om åtta kärvar, och var och en av högarna utgjorde en "snes". Fyra snesar eller 32 kärvar blev en rök. Det var i antal rökar som den totala skörden mättes. På de låglänta markerna där dimman ofta låg som en slöja framåt kvällen, så bar vi ihop till halv Rökar som bestod av 16 kärvar, som vi lade varannan gång åt motsatt håll med axen ihop, för att skydda dem för nattfrosten.

Någon dag senare var det dags att sätta upp säden. Det gjorde vi som regel på en manshög stör, som var trekantigt vässt i rotändan och spetsad i toppen. Med järnspett gjordes så hål i marken och stören stöttes ner, varefter jorden trampades till runt om. Därefter var det dags att sätta upp kärvarna eller banden, som vi vanligtvis kallade dem. Först lade man armen runt en kärve och vek ner axdelen och trädde upp den på stören från rot till ax och lät den sjunka ner till marken. Sedan sattes ytterligare två s. k. stuvkärvar, men där stören endast gick igenom den vinkelböjda axdelen. Dessa tre kärvar bildade nu en fot i form av en trekant. Till sist sattes de återstående kärvarna upp. Därvid gjorde man en "sväng" med kärven så att den spetsiga stören träffade på insidan av bandet, som höll ihop kärven, och gick ut på framsidan på kärvens övre del. På den överste kärven tog man i med båda händerna och vek ut ett par "fettjar" (handfullt knippe), så att eventuellt regnvatten lättare skulle rinna av.

Snesarna ställdes så att axen pekade mot söder och sädesaxen därigenom fick mesta möjliga solvärme.

Att på en skördad åker få se långa rader av sädesskyllar avteckna sig mot kvällshimlen var en stor skönhetsupplevelse, som man väl aldrig mera får vara med om.

Sedan säden suttit uppe till tork minst åtta, tio dagar vid gott väder, kördes den lastad på en flakvagn in på logen och lades upp på "tjörn" (övre loge) i väntan på tröskningen. Men innan det blev dags för detta skulle potatisen ur jorden och åkrarna höstplöjas.

Potatisupptagningen var nog det trevligaste höstarbetet. Ett par händiga bönder i byn hade av en gammal bilkardan och därtill lämpliga hjul och diverse annat material inköpt på "skroten" i Hudiksvall, tillverkat en upptagningsmaskin som drogs av två hästar och som i sin bakre del hade ett krattförsett hjul, som kastade upp potatisen. Från gårdarna i byn gick man samman och hjälptes åt med en gård i taget. Det blev en fin gemenskap i detta arbete och så gavs det rika tillfällen att pratas vid. När det var dags för kafferast kom bondmoran ut med en handduksöverdragen korg full med koppar, fat, sockerskål, gräddkanna och nybakt, doftande vetebröd. Vilka härliga minnen från dessa kaffestunder vid dikesrenarna, då livets väsentligheter ventilerades och bondmoran trugade och bjöd på bröd och både två och tre koppar kaffe ur den handduksinknutna kaffepannan.

Vid dom tre måltiderna frukost, middag och kvälls- vard, serverades också det bästa huset kunde åstadkomma och varje måltid var en fest. Husmödrarna brukade fråga oss ungdomar vad vi fick för mat i de olika gårdarna. Man var angelägen att inte vara lika utan se till att vi fick omväxling i maträtterna.

När det var dags för tröskning gick det till på samma sätt med arbetsbyte och med rika måltider, men arbetet var oftast tyngre och det var dammigt, kallt och dragit på logarna. Vi barn fick delta i dessa arbeten från tidiga år och redan när vi gick i småskolan fick vi ledigt för att hjälpa till.

Snesning av sädeskärvar. (Teckning Kåge Ahlbom)

Något annat som hörde hösten till var tillvaratagandet av alla rotfrukter som t. ex. kålrötter, morötter, palsternackor och rödbetor. En höst fick vi otroligt mycket rödbetor på ett litet soligt land i Fläckåker. Jag hade hjälpt mor att sätta röbetsfröna på våren och med den sättmetod vi hade, borde det väl inte ha blivit några rödbetor alls och inte den rekordskörd, som blev resultatet. Mor hon borrhade ner pekfingeret och placerade ett frö i botten av hålet och jag försökte göra likadant, men då hon tyckte att mitt finger var för kort fick jag istället en pinne att borra med. Under tiden vi höll på med detta arbete kom en granne, som tidigare växt upp och bott på vårt hemman, och hälsade på. Han berättade att just på den plats, där vi satte röbetsfröna hade han för många år sedan funnit ett trollnystan, som hade blivit ditzkastat av någon ondsint människa i avsikt att förgöra deras kor som betade där. När mor frågade

vad nystanet innehöll, så minns jag att han nämnde talg, naglar och tagelstrån. Det lät ju inte så farligt att förgöra kor med, men det var naturligtvis trollkraften i det hela som var det farliga, och bonden sade med sorgsen röst att han hade svårt att förstå hur människor kunde vara så onda. Allt nog så måste det där trollnystanet ha varit till vår fördel, för det blev ovanligt många tunga och välfyllda säckar med rödbetor, som fick bäras hem till vår jordkällare den hösten.

Ett annat viktigt höstarbete var tillvaratagandet av skogens alla bär, främst lingon och blåbär, och då hjälptes hela familjen åt. Blåbären kokades in till sylt för att ätas med vinterns pannkakor. Lingonen kokades däremot utan socker till lingonmos, som under vintern förvarades i ett träkar på vinden. Man fick ibland slå hål på isskorpan, när mos skulle hämtas där till bl. a. den obligatoriska kornmjölsgröten på kvällen. Mosen rördes ihop med lite socker innan den äts, och varför man inte kokade in bären med socker berodde helt enkelt på, att det blev för dyrt att köpa in så mycket socker på en gång.

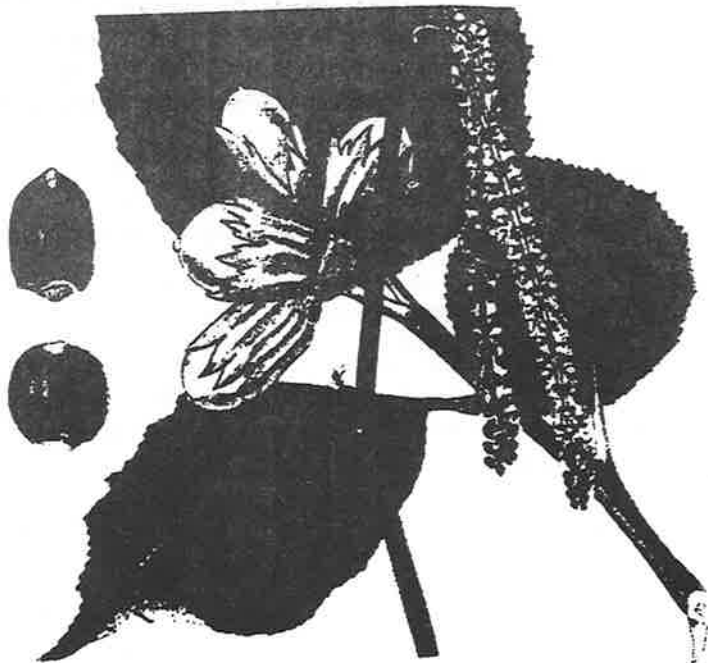
Jag minns en dag i början av augusti, när hela familjen på sju personer hade varit till Isberget och på dess nordsida plockat blåbär i rikliga mängder. Vid hemfärden stötte vi ihop med kyrkoherden, just när vi kom upp på stora landsvägen. Han var ute och cyklade för att besöka någon församlingsbo. Han kom precis när vi kom upp på väggkanten, och han blev så imponerad när han såg alla dessa välfyllda kunnar, äggformade och runda korgar samt sillhinkar med bilder av sillar och norska fiskehamnar och texten Lofotensill.

Kyrkoherden talade med värdighet och kunde inte nog berömma så flitiga församlingsbor. Far och mor fick ta emot berömmet och vi ungar stod med mössan i hand och kände oss förlägna.

Så till sist en berättelse om ett ovanligare skördearbete, nämligen plockning av hasselnötter. På Gryttjabergets sydsida fanns en sluttning med många och välvårdade grupper av hassel. Vi visste att bonden som ägde träden var vänligt inställd och

ville att nötterna blev tillvaratagna. Platsen låg några kilometer från hembyn och en dag beger vi oss några pojkar på vandring dit försedda med tomma vetemjölspåsar, sockerpåsar och kaffepåsar som det doftade så otroligt gott ur. Jag minns hur vi gick i den soliga och höstklara dagen fram till det berg, som fått namnet Gryttjaberget, och som, enligt författaren till den stora folklivsskildringen Glysisvallur, 1700 - talsprosten Olof Johan Broman bördig från Rogsta, fått sin riktning och form, inte av syndafloden utan av stormen som följde på floden. Förskonade från vetenskapen av denna dramatiska födelseakt, som enligt bibeln och allmän uppfattning på Bromans tid ägt rum för 6000 år sedan, vandrade vi glada och lyckliga över berget och ner för dess sydsida till hassellunden. Där på marken låg fullt med stora och mogna nötter och vi fyllde på kort tid våra papperspåsar.

Vid hemkomsten lade vi nötterna i en låda i mjölrummet, och när julen kom det året tog vi fram våra nötter och knäckte deras skal med fars hovtång. Nötterna var goda och mättande och när vi tittade på Jenny Nyströms teckning av ett julbord med godsaker av alla de slag, så kunde vi åtminstone säga att det där med nötter inte var så märkvärdigt, för det hade vi också.

ONT KRUT FÖRGÅS INTE SÅ LÄTT - NÅGRA UTROTNINGSHOTADE OGRÄS I SVERIGE

av Ulf Birgersson

Förord

Utrotningshotade åkerogräs - vad är det för någonting? Ogräs är väl enbart av ondo och skall utrotas - eller? Det har alltid funnits och finns ogräs som inte har varit eller är särskilt vanliga på grund av att de kanske befinner sig i utkanten av sina utbredningsområden och där för en tynande tillvaro. Sedan finns det ogräs som varit mycket vanliga men som under några årtionden minskat och nu är utrotningshotade. Att dessa växter försvinner eller minskar måste ha någonting att berätta om människans verksamhet eftersom åkern är en växtplats helt beroende av människans aktivitet.

Jag tar upp några av de arter som varit vanliga, enligt uppgifter ur den litteratur jag studerat, och deras relative förändring under de senaste 20-30 åren i skandinavien. Ett stort tack till de som försett mig med uppgifter, såväl muntliga som lån av nödvändig litteratur.

Vilka växter är då ogräs?

För att få reda på det tittade jag i tre stycken uppslagsverk.

Svenska akademins ordbok:

Generell benämning på icke odlade växtslag som till större eller mindre skada för odlingens resultat innästlat sig (eller brukar innästla sig) på jord avsedd för odlade växter eller som uppträda på mark (vägar, gator och dylikt) där de icke äro önskvärda.

Focus:

Vilda växter som konkurrerar med kulturväxterna om näring, vatten och ljus.

Bra Böckers lexikon:

Ogräs kallas alla vilda växter som är oönskade av människan därför att de tar plats, ljus och näring från kulturväxter, försvårar skörden eller är värdväxter för skadedjur eller sjukdommar som även angriper kulturväxter.

Tab. 1: Några vanliga ogräs förr och nu samt deras relativa förändring de senaste 20-30 åren i skandinavien.*

- = Uppgift saknas. Under kolumnen 1700-talet tas vanliga och/eller besvärliga ogräs upp (För den tiden vanliga ogräs). Nomenklatur enligt Lid (1974).

* Uppgift ur Svensk Flora.

Växt	1700-talet	1880-talet	rel.förändr.*
Årnueller och bienner			
Baldersbrå			
<i>Matricaria inodora</i>	x	På frammarsch	Oförändrad
Blåeld			
<i>Echium vulgare</i>	x	Ibland ymnig	-
Blåklint			
<i>Centaurea cyanus</i>	x	mycket vanlig	stark tillbakagång
Dån-arter			
<i>Galeopsis sp.</i>	x	allmänna	svag tillbakagång
Flyghavre			
<i>Avena fatua</i>	x	ibland ymnigt	på frammarsch
Harkål			
<i>Lapsana communis</i>	x		svag frammarsch
Höskallra			
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	x	mkt besvärligt ogräs	-
Klätt			
<i>Agrostemma githago</i>	x	mkt besvärligt ogräs	sällsynt
Lindådra			
<i>Camelina alyssum</i>	x	stundom ymnigt	utgången el. tillf.
Linrepe			
<i>Lolium remotum</i>	x		troligen utgången
Lomme			
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	-	mycket allmän	oförändrad
Luddvicker			
<i>Vicia villosa</i>	-	besvärligt ogräs	stark tillbakagång
Penningört			
<i>Thlaspi arvense</i>	-	mycket allmän	svag tillbakagång

Pilört <i>Polygonum tomentosum</i>	-	mycket allmän	stark tillbakagång
Råglosta <i>Bromus secalinus</i>	x	stundom besvärligt ogräs	sällsynt
Rågvallmo <i>Papaver dubium</i>	x	svårt ogräs	stark tillbakagång
Sminkrot <i>Lithospermum arvense</i>	x		svag tillbakagång
Styv morsviol <i>Viola tricolor</i>	-	mycket allmän	stark frammarsch
Svinmålla <i>Chenopodium album</i>	-	mycket allmän	stark tillbakagång
Våtarv <i>Stellaria media</i>	-	besvärligt ogräs	svag frammarsch
Åkerförgätmigej <i>Myosotis arvensis</i>	-	mycket allmän	svag frammarsch
Åkerkulla <i>Anthemis arvensis</i>	x	allmän	svag tillbakagång
Åkerkål <i>Brassica rapa</i>	-	mycket allmän	-
Åkersenap <i>Sinapis arvensis</i>	x	mycket allmän	stark tillbakagång
Åkerspärgel <i>Spergula arvensis</i>	x	mycket allmän	stark tillbakagång
Åkerkösa <i>Apera spica-venti</i>	x	stundom besvärlig	svag frammarsch
Åkerviol <i>Viola arvensis</i>	-	mycket allmän	stark frammarsch
Perenna arter			
Bergssyra <i>Rumex acetosella</i>	-	mycket allmän på mager jord	okänd
Bladvass <i>Phragmites communis</i>	-	stundom besvärligt ogräs	-
Gråbo <i>Artemisia vulgaris</i>	-	mycket besvärligt ogräs	okänd

Hönsarv			
<i>Cerastium fontanum</i>	-	mycket allmän	-
Knölsyska			
<i>Stachys palustris</i>	-	besvärligt ogräs	svag tillbakagång
Krusskräppa		stundom besvärligt	
<i>Rumex crispus</i>	-	ogräs	okänd
Kråkvicker			
<i>Vicia cracca</i>	x	besvärligt ogräs	-
Kvickrot			
<i>Elytrigia repens</i>	x	mycket allmän	stark frammarsch
Maskros			
<i>Taraxacum vulgare</i>	-	mycket allmän	oförändrad
Mjölkört			
<i>Chamaenerion angustifolium</i>		på svedjeland	
Rysgubbe			
<i>Bunias orientalis</i>	-	besvärligt ogräs	svag tillbakagång
Vägtåg			
<i>Juncus bufonius</i>	-	besvärligt ogräs	-
Åkerfräken			
<i>Equisetum arvense</i>	-	besvärligt ogräs	-
Åkermolke			
<i>Sonchus arvense</i>	x	besvärligt ogräs	oförändrad
Åkertistel			
<i>Cirsium arvense</i>	x	besvärligt ogräs	start tillbakagång

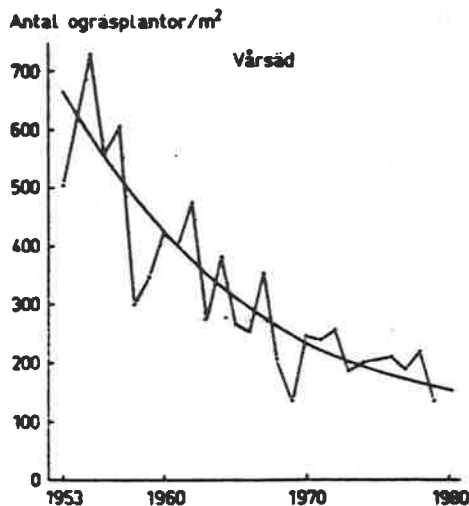

Fig. 3. Antal ogräsplantor per m² i obehandlade försöksrutor i ogräsförsök i vårsäd under perioden 1953-1980.

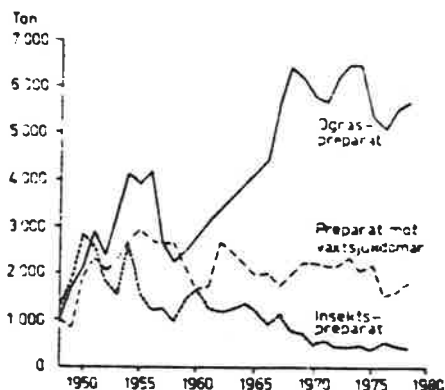

Fig. 1 Jordbrukets användning av kemiska bekämpningsmedel. Viktuppgifterna anger handelspreparat, inte aktiva substanser.

Tab. 2 Total försäljning av växtskyddsmedel till jordbruket åren 1978-1982. Kvantitet i ton. Ogräsmedel inkluderar även preparat för växtodling och lagring.

År	ogräsmedel	totala mängden bekämpningsmedel*	andel ogräs- medel %
1982	7389	9363	79
1981	6596	8388	79
1980	6907	8415	82
1979	6696	8211	82
1978	5736	7961	72

* Insektsmedel, medel mot växtsjukdomar, ogräsmedel.

Tab. 3 Odlade spannmåls arealer i Sverige 1983-1979 (hektar) Avser företag med mer än 2.0 hektar åkermark.

År	Areal
1983	1158010
1982	1253192
1981	1301132
1980	1238016
1979	1302674

LITE MER OM BLÅKLINT, KLÄTT, RÅGLOSTA, RÅGVALLMO OCH SMINKROT. FEM UTROTNINGSHOTADE OGRÄS

Blåklint - *Centaurea cyanus*

Blåklinten var tidigare ett av de svåraste ogräsen i Sverige men numer slås den ut av den kemiska bekämpningen. Blåklinten har också mycket svårt att hävda sig i konkurrensen med grödan. Endast där grödan av någon anledning försvagats har den chans att klara sig. Något som gäller för de flesta ogräsarter. Relativt hotad av det moderna jordbruket.

Klätt - *Agrostemma githago*

Tidigare var klätten mycket vanlig. Numer finner man den om man har tur på Gotland, Öland och Skåne. Den är inte lika känslig som blåklinten för besprutning och täta sädesbestånd. Den skulle kunna klara sig om utsädet blandades med klättfrö. Varför försvinner då klätten?

- Saknar groningsvila. Fröeserv kan ej byggas upp.
- Utsädesrensningen rensar effektivt bort klättfröna.
- Herbicidkänslig.
- Autogami vilket försvårar genetiska förändringar.
- Kulturväxtegenskaper som är till nackdel: Kort frövila, snabb och enhetlig groning, stora frön.
- Naturaliseras sällan.

Klätten anses ha mycket svårt att fortleva i det moderna jordbruket.

Råglosta - *Bromus secalinus*

Tidigare var råglostan mycket vanlig, numer finner man den som ogräs endast på Öland och Gotland. I övriga Sverige mycket sällan. Den är inte så känslig mot herbicider och klarar sig även i täta sädesbestånd.

Av vilka anledningar försvinner då råglostan?

- Saknar groningsvila. Fröeserv kan ej byggas upp.
- Utsädesrensningen.
- Autogami vilket försvårar genetiska förändringar.
- Artens kulturväxtegenskaper: Kort frövila, snabb och enhetlig groning, ej avfallande ax, stora frukter.
- Naturaliseras ej.
- Torkkänslig.

Utsädesrensningen anses vara orsaken till att råglostan försvinner.

Rågvallmo - *Papaver dubium*

Ett av de svåraste ogräsen i Sverige under den senare delen av 1800-talet. Numer finner man den på odlad mark och grusmark. Anses numer ej vara något besvärligt ogräs. Den är känslig för besprutning och täta sädesbestånd där den lätt konkurreras ut. Relativt hotad i det moderna jordbruket.

Sminkrot - *Lithospermum arvense*

Förut ett relativt vanligt ogräs. Numer blir den allt mindre vanlig. I det moderna jordbruket är kombinationen täta sädesbestånd och herbicidanvändningen vanlig, vilket medför att sminkroten får anses vara hotad.

NÅGRA UPPGIFTER OM OGRÄSLÄGET OCH ANVÄNDNINGEN AV BEKÄMPNINGSMEDEL I SVERIGE

Totalt sett har ogräsfrekvensen minskat i vårsädesgrödorna (Fig. 1). Stora omläggningar har skett i jordbruket, från mindre enheter till större som i allt större utsträckning använder bekämpningsmedel. Dessa större enheter har ofta ensidiga växtföljder vilket bidrar till att en uthålligare ogräsflora utbildas. En viss stagnation i användat av bekämpningsmedel har dock skett under senare år (Fig. 2). En viss ökning sker dock fortfarande (Tab. 2) trots att den odlade spannmålsarealen minskar (Tab. 3) något. För att minska den totala användningen av bekämpningsmedel i jordbruket kan man försöka minska andelen herbicider vilken utgör en stor del av den totala användningen av bekämpningsmedel (Tab. 3). En minskning av mängden ogräsmedel i stråsäd påverkar inte nämnvärt avkastning eller verkan mot ogräset. Minska dosen kan man göra om:

- Ogräsmedel väljs efter ogräsfloran.
- Ogräsbekämpningen sker i rätt tid.
- Grödan och ogräset är i god tillväxt.
- Sprutningen sker under gynsamma betingelser.
- Sprututrustningen ger jämn spridning.

Dessutom kan mängden bekämpningsmedel sänkas ytterligare om man kombinerar den minskade dosen med:

- Odlingstekniska åtgärder.
- Mekanisk bekämpning.
- En vettig växtföljd.

AVSLUTNING

De växter som är eller har varit besvärliga ogräs är ofta beroende av den speciella växtplats som åkern är. På åkern har den naturliga växtföljden, succesionen, slagits ut genom människans påverkan. Det har vissa växter

kunnat utnyttja för sin överlevnad och till slut blivit helt beroende av åkern som växtplats. För vissa arter (tex råglostan) som är beroende av åkern för sin överlevnad, har man ej kunnat peka ut något direkt hemland utan dessa arter har utvecklats från att vara "vilda" till att bli "tama" ogräs som ställer till förtret för de som odlar. Andra växter som människan tidigt fann att de kunde utnyttja, tex vete och korn, så att säga tåmjdes för att de hade goda egenskaper.

Plötsligt, under bara några få årtionden minskar de "tama" ogräsen från att vara mycket vanliga till att bli otroligt sällsynta, utdöende arter. Varför? frågar man sig. Det måste finnas orsaker.

Man har under dessa årtionden funnit nya odlingsmetoder som ger ökad avkastning, nya metoder att rensa utsädet för att få det fritt från ogräsfrön och gifter mot ogräs. Detta har mer eller mindre effektivt slagit ut eller minskat många arters chans att överleva. Det hänger nu på vår välvilja om dessa arter skall ha någon chans att överleva. Det är fel att utrota dessa arter bara för att de är/var i vägen. Liksom vetet hade goda genetiska egenskaper som vi tidigt kunde utnyttja har dessa utrotningshotade ogräs, även nu vanliga ogräs, egenskaper som kan komma till nytta i förädlingsarbetet. Låt oss inte komma underfund med de för sent.

Ont krut förgås inte så lätt är en feltolkning av tyskans onkraut vergeht nicht som betyder ogräs förgås inte, en sanning med modifikation.

LITTERATURFÖRTECKNING

Håkan Fogelfors: Floraförändringar i odlingslandskapet. Åkermark.

Gunnar Gummesson och Allan Svensson: Bekämpningsmetoder mot ogräs.

Pelle Holm: Ordspråk och talesätt med förklaringar.

Jordbruksstatistisk årsbok 1984: Tabellerna 44 och 50.

O.B.N. Krok och S. Almquist: Svensk flora. 26:e omarbetade upplagan.

Olle Pettersson: Alternativ i jordbruket (Fig 4)

Roger Svensson och Marita Wigren: Några ogräsarters tillbakagång belyst genom konkurrens-, gödslings- och herbicidförsök.

Roger Svensson och Marita Wigren: Råglostans historia och biologi i Sverige.

Roger Svensson och Marita Wigren: Klättens historia och biologi i Sverige.

Under fjolåret gjorde som bekant GÄBS en naturinventering, inriktad på kärlväxter, inom det område som skulle beröras av det omstridda Edänge kraftverk (beläget mellan Järvsö och Ljusdal) i den nedersta delen av Mellanljusnan. Tyvärr fick undersökningen avbrytas på grund av sensommarens mycket höga vattenstånd. Inventeringen kommer därför att slutföras under kommande sommar, med stöd av medel från Statens Naturvårdsverk.

GÄBS inventering under fjolåret har påverkat kraftverksbolaget AB Hälsingekraft till den milda grad att man i en broschyr, som kommer att distribueras i 16 000 (!) exemplar i norra Hälsingland, misstänkliggör GÄBS uppgifter. Detta är inget som förvånar, eftersom de redan tidigare visat sin okunnighet i naturfrågor. Det är även ett väntat utfall inför behandlingen av Edänge kraftverk i vattendomstolen. Eftersom Mellanljusnans stora naturvärden var anledningen till att utbyggnaden ej tilläts enligt 1977 års vattendomstolbeslut är det inte förvånande att man försöker smutskasta exempelvis GÄBS fakta.

Nedan kan du själv läsa vad AB Hälsingekraft säger:

Ävjepilörten

Polygonum foliosum

Ävjepilörtens utbredning i Norden. (Källa: Atlas Florae Europaeae, Jussila & Suominen)

Gävleborgs Botaniska Sällskap har hittat små områden längs Ljusnan med en speciell vegetation, ävjebroddsvegetation, bestående av bla ävjepilört.

Det är troligt att den vegetationen får svårt att överleva vid en utbyggnad. Dessbättre är ävjepilörten inte unikt växande vid Ljusnan utan förekommer, som kartan visar, på en rad ställen i Skandinavien.

Mot detta kan en hel mängd fakta ställas men här gör jag endast några korta kommentarer:

o Angivelsen små (områden) saknar relevans , eftersom det ligger i ävjebroddsvegetationens natur att den sällan (aldrig?) täcker stora områden (mer än 10000 m²).

o Ävjebroddsvegetationen kommer inte att överleva en utbyggnad, vilket också hävdas av alla botanister jag talat med.

o Beträffande utbredningen så kan man notera att kartan speglar världsutbredningen och att den närmast har historiskt intresse, eftersom ävjepilörten gått starkt tillbaka i samband med vattenkraftsutbyggnaden under de senaste decennierna. Ingen vet idag säkert hur många av artens tidigare förekomster som finns kvar.

Slutsatsen måste bli att det är fel att utplåna ävjepilörten från ett av de få återstående utbredningsområdena, som Ljusdalstrakten är. Dessutom har det aktuella området även andra kvalitéer, både vad det gäller botaniska och andra naturvärden, vilket framgår av GÄBS inventeringsrapport (se även nr 3/85 och nr 1/85).

Bengt Stridh

INVENTERARMÖTE PÅ BOLLNÄS FINNSKOG 12 - 14 JULI 1986

Floran på Bollnäs (och Alfta och Hanebo) finnskog hör till de sämst utforskade i Hälsingland och i landet. Wiströms förteckning över kärlväxter i Hälsingland saknas uppgifter från dessa trakter. Den ende, som har botaniserat i dessa trakter före GÄBS bildande, är Johan Wiger, som publicerade sin "Botaniska undersökningar vid Norrlandsgränsen" i SBT vol 59, sid 260-331, 1965. Hans förteckning omfattar dock fler fynd från hans hemtrakter, NV Gästrikland, och färre från Bollnäs och angränsande finnskogar. Han klagar också över svårigheterna att på 1920- och 1930-talen, då han tydligen var som mest aktiv, ta sig upp i dessa trakter, på grund av de nästan obefintliga vägarna.

Ur hans artförteckning har jag plockat följande intressanta fynd från Bollnäs finnskog:

Briza media: Jon Mattsbo, Vittsjö, rikl. i en äng mot S, 1951.

Campanula persicaefolia: Hällfors.

Gentianella campestris: 10 byar, ofta flerstädes.

Gymnadenia conopsea: Vittsjö, flerstädes, mängdvis på sydsluttningen, Fredagsberget.

Plantago lanceolata: Vittsjö, vägkant.

Polygala vulgaris: Källbo, rikl. i örtbacke.

Rumex thyrsiflorus: Gruvberget.

Sparganium Friesii: Kölsjön, Annefors.

hyperboreum: Svartån, g. dammen.

Stachys silvatica: Tundoreva (Kullen).

Thalictrum flavum: Katrineberg.

Intressantast av dessa är *Polygala vulgaris*, som han uppger växer vid sin nordgräns. Vi har ju inte heller noterat arten från andra lokaler i Hälsingland i modern tid. När vi nu ska samlas i denna trakt för att komplettera Projekt Hälsinglands Flora, kommer det att bli intressant att söka efter Wigers lokaler för de sju översta arterna i listan, som är ängs- och hagmarksväxter, och förmodligen har gått tillbaka. För övrigt får vi ägna oss åt en förutsättningslös inventering av de från byarna mer avlägsna trakter, som Wiger sannolikt har haft rätt små möjligheter att besöka.

PROGRAM: Lördag den 12 juli kl 1000 samlas vi i Gruvberget, koordinater 14G5D0942, på kartblad Ockelbo NV. Vi

håller på till måndag kväll den 14 juli. Logi ordnas i bostadshus med kök och dusch. Vi disponerar 12 bäddar. För maten svarar var och en. Kartor, som kommer till användning, är alla fyra Ockelbobladen. Lämpligen bör deltagande inventerare ta med sig minst två av dessa blad.

Avsikten är, att de deltagande ska spridas ut så mycket som möjligt, för att så stora ytor som möjligt ska bli undersökta. Inventerarna kommer alltså att gå i grupper om två eller ensamma. Huvudsyftet är självständigt inventeringsarbete, men viss undervisning kan ändå rymmas i programmet.

Anmäl Dig senast den 7 juli till Anders Delin, Lundnäs 3279, 82010 Arbrå, tel 0278-40057.

INVENTERARMÖTE I YTTERHOGDAL 9 - 11 AUGUSTI 1986

Ett liknande inventerarmöte som det ovan beskrivna kommer att anordnas i Ytterhogdal. Om Du är intresserad, fråga Anders Delin. Anmälan till mötet senast 4 augusti till Anders. Program kommer att utsändas till de förra året aktiva inventerarna och till dem, som hör av sig.

EXKURSIONER

TJUUVBERGET TORSDAG 22/5

Botanisk vandring i Tjuvberget, vilket skall vara ett av de förnämsta blomsterbergen inom Bollnäs. Bland annat myskmåra, myskmadra och vårärt skall finnas.

Samling: Bollnäs kyrka kl. 18.30.

Ledare: Anders Delin och Gunnar Pettersson.

SKOGSBRUKETS METODER OCH NATURVÅRDEN LÖRDAG 14/6

Vi gör en vandring på någon km, i Bollebergets närhet, och tittar på olika typer av skog.

Samling: Vändplanen nedanför stora Bolleberget kl 07.00.

Ledare: Sven-Erik Högberg.

KALHYGGET SÖNDAG 29/6

Botanisk exkursion till ett par år gammalt hygge, där vi tänker titta på vilka växter som fnns kvar och vilka som har gynnats av kalavverkningen. Hur gick det med hålträden som sparades, står de kvar? Bo Henriksson skall visa oss på lite insekter i denna biotop.

Samling: Vägkorsningen vid Flaxnan efter Faluvägen, 12 km sydost Edsbyn.

Ledare: Stefan Olander.

GÄSTRIKLAND

Exkursionsprogrammet för Gästrikland är inte klart när detta skrives och därför kommer detta att bifogas separat eller alternativt sändas till alla medlemmar i Gästrikland i månadsskiftet maj-juni.

KALENDARIUM

Ett separat programblad för Gävletrakten bifogas separat eller kommer att sändas ut i månadskiftet maj-juni till medlemmar i Gästrikland.

To 22/5 Botanisk vandring i Tjuvberget. Se s 51.

Lö 14/6 Skogsbrukets metoder och naturvården. Se s 51.

MÅ 23/6- Svenska Botanikdagarna 1986 i östra Skåne.
To 26/6 Se nr 1/86.

Sö 29/6 Kalhygget. Se s 51.

Lö 12/7- INVENTERARMÖTE på Bollnäs finnskog. Se s 49.
MÅ 14/7

Lö 9/8- INVENTERARMÖTE i Ytterhogdal. Se s 50.
MÅ 11/8

On 3/9 **MANUSSTOPP** för nästa nummer av
Växter i Hälsingland och Gästrikland.

Ca 1/10 Nästa nummer av Växter i Hälsingland och
Gästrikland utkommer.